

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra
Švicarska agencija za razvoj i saradnju SDC

Vieško sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

**PRIRUČNIK ZA SARADNJU
TUŽILAŠTAVA I ORGANIZACIJA
CIVILNOG DRUŠTVA
U BOSNI I HERCEGOVINI**

Autorski tim:

Nedim Hogić, Biljana Simeunović, Muhamed Mujakić i Arben Murtezić

**PRIRUČNIK ZA SARADNJU
TUŽILAŠTAVA I ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA
U BOSNI I HERCEGOVINI**

Udruženje Pravni institut u Bosni i Hercegovini

e-mail: info@lawinstitute.ba

web: www.lawinstitute.ba

Uz podršku:

Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine

Ambasade Švicarske u Bosni i Hercegovini

Projekat podrške pravosuđu u BiH - jačanje tužilaca u sistemu krivičnog pravosuđa

Autorski tim:

Nedim Hogić, Biljana Simeunović, Muhamed Mujakić i Arben Murtezić

Recenzent:

Adnan Tulić

Obrada teksta:

Adisa Busuladžić i Biljana Radanović

Lektura:

Alma Močić-Mujakić

Za Projekat podrške pravosuđu u BiH - jačanje tužilaca u sistemu krivičnog pravosuđa:

Amila Rahić

Dizajn:

Omer Hasanbegović

e-mail: h3.studios@gmail.com

web: www.h3.studios.net

„Projekat u okviru kojeg je urađen ovaj Priručnik **podržala je Vlada Švicarske** a provodi ga strukovna organizacija Udruženje Pravni institut u BiH” .

„Ovaj Priručnik objavljen je u okviru projekta kojeg podržava Vlada Švicarske, a provodi strukovna organizacija Udruženje Pravni institut u BiH. Sadržaj ove publikacije, stavovi i nalazi prikazani u njoj, ne odražavaju nužno stavove Vlade Švicarske već stavove autora.”

Sadržaj

1. UVOD	6
2. SARADNJA TUŽILAŠTVA I ORAGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA - MEĐUNARODNI STANDARDI	8
3. TUŽILAŠTAVA U BOSNI I HERCEGOVINI: NADLEŽNOSTI I ORGANIZACIJA	10
4. ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA (OCD) - CIVILNO DRUŠTVO U BOSNI I HERCEGOVINI	17
5. FORUMI ZA SARADNJU TUŽILAŠTAVA U BOSNI I HERCEGOVINI I ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA	25
6. ZAKLJUČAK	30
Prilog br. 1	31
Prilog br. 2	32
Prilog br. 3	38

Recenzija mr.sc. Adnana Tulića, zamjenika glavne kantonalne tužiteljice Kantonalnog tužilaštva Unsko-sanskog kantona i šefa Odjela za privredni kriminal i korupciju

Priručnik za saradnju tužilaštava i organizacija civilnog društva u BiH (u daljnjem tekstu: Priručnik), kao veoma korisna publikacija, predstavlja se široj javnosti, a posebno profesionalnoj zajednici (svim tužilaštvima), u možda nikad težoj situaciji u kojoj se pravosuđe u BiH, nažalost, nalazi. Negativna javna percepcija, posebno tužilaštava i njihovog rada, postala je tema svakodnevnog akademskog i općeg diskursa; pri tome, u fokusu su kritike na izostanak transparentnosti u radu tužilaštava, slaba ili gotovo nikakva komunikacija s javnošću, pri čemu je komunikacija i saradnja sa organizacijama civilnog društva (OCD), možemo slobodno kazati, u slučaju najvećeg broja tužilaštava, izostala. Iako je rad tužilaštava najčešće ex lege tajan (tajnost istrage), ipak "hermetička" zatvorenost tužilaštava koju je kao takvu detektovao upravo civilni sektor, je zasigurno jedan od razloga narušenog povjerenja javnosti, što se kroz saradnju sa OCD može i mora premostiti. Time bi se unaprijedila vladavina prava u BiH. Upravo ove ključne probleme su autori Priručnika prepoznali, kao i vrijeme kada je bilo potrebno uraditi ovakav jedan Priručnik kako bi se dale jasne smjernice tužilaštvima u pravcu uspostave saradnje sa OCD. Taj spiritus movens se očituje u sadržaju Priručnika. Priručnik prikazuje međunarodne standarde u ovoj oblasti, strukturu tužilačkog sistema u BiH i mrežu najznačajnijih OCD u BiH, a zatim prezentira suštinu Priručnika – uspostava foruma za saradnju tužilaštava i OCD. Cijenim ovakav metodološki i strukturalni pristup veoma kvalitetno urađenim, što je Priručnik učinilo veoma praktičnim. Tužilačka praksa pokazuje da bez saradnje s OCD i bez pristupa njihovim informacijama i rezultatima njihovog rada, tužilaštva ne mogu efikasno otkrivati i procesuirati sve oblike kriminaliteta, što je njihova primarna zadaća. No jednako tako, tužilaštva kroz krivično gonjenje ne mogu ostvariti ciljeve generalne prevencije krivičnog prava bez saradnje sa OCD. Predstavljeni modaliteti saradnje u Priručniku daju jasne i suštinski efikasne smjernice kojima bi se uspostavila i održavala saradnja s OCD. Komparativnom analizom prakse rada tužilaštva i policije u zajednici, autori su ukazali na nužnost partnerskog odnosa između tužilaštva i policije s jedne strane i OCD s druge strane, bez čije de facto simbioze rada u praksi nije moguće odgovoriti svim izazovima i zadaćama krivičnopravne reakcije društva na sve oblike kriminaliteta. Ne smijemo izgubiti iz vida da tužilaštva ex officio otkrivaju i gone počiniocima krivičnih djela, a početni kvantum informacija i dokaza (u određenim stepenima sumnje) veoma često i kvalitetno (posebno istraživačko novinarstvo) OCD otkrivaju u BiH i dalje javno prezentiraju "sveprisutni" osnov sumnje o raznim krivičnim djelima, posebno onima iz oblasti korupcije. Prema tome, predloženi forumi sa OCD bi zasigurno poboljšali rezultate u radu tužilaštava. Na kraju, smatram veoma bitnim da VSTV podrži Priručnik za saradnju tužilaštava i organizacija civilnog društva u BiH i da u okvirima promocije istog (ukoliko je to moguće) odredi prefiks obaveznosti istom kroz davanje smjernica svim tužilaštvima da isti primijene u svojoj praksi, a posebno da uspostave funkcionalne forume saradnje sa OCD. Bez koraka poput onih predloženih u Priručniku i niza drugih, nema rješavanja sistemskih problema i afirmacije povjerenja javnosti u rad tužilaštava a niti zbiljske borbe protiv kriminala.

1. UVOD

Saradnja tužilaštava i organizacija civilnog društva (u daljnjem tekstu: OCD) je u obostranom interesu. Ovisno o vrsti OCD koje iskazuju interes za saradnju sa tužilaštvima možemo skicirati grubu podjelu na OCD koji se pitanjima relevantnim za tužilaštva bave sa lokalnog i onima koji se njima bave sa strateškog nivoa. U prvom slučaju radit će se o OCD koja su bazirana u lokalnoj zajednici, koja se bave pitanjima lokalnog karaktera i koja, prenoseći svoja zapažanja iz zajednice mogu da iskažu potrebe dijela društva koje predstavljaju. U drugom slučaju, radi se o OCD koje su usmjerene na zastupanje stručnih ili ekspertskih stavova a o određenoj skupini društvenih pitanja će nastojati da utiču na njihovo oblikovanje više nego što će se truditi da utiču na ishod jedne konkretne grupe predmeta. Naravno da ova podjela nije idealna i da postoje OCD koje se, zbog širokog djelokruga pitanja, kojima se bave, mogu smjestiti u obje kategorije.

Sa svoje strane, interes tužilaštava za saradnju sa OCD proizilazi iz činjenice da saznanja kojima raspolažu OCD mogu poslužiti efikasnijem krivičnom gonjenju počinitelaca krivičnih djela, odnosno efikasnijoj kontroli kriminaliteta. Nadalje, saradnja sa OCD implicira pojačanu prisutnost tužilaštava u lokalnoj zajednici koja može imati pozitivan efekat na sniženje stope kriminaliteta u zajednici. Tužilaštva mogu da imaju tužilačku (kaznenu politiku) koja se odnosi na specifičnu grupu krivičnih djela za koje postoji naročiti interes da budu suzbijena u određenom vremenskom periodu i iskustva lokalne zajednice u tom smislu mogu im biti od koristi. Rad sa društvenom zajednicom može imati i preventivno dejstvo na razvoj određenih formi kriminaliteta. Nadalje, saradnjom sa OCD tužilaštva povećavaju svoju transparentnost informišući širi krug građana o svojim aktivnostima i poboljšavajući na taj način svoju reputaciju. Povećanje transparentnosti nije svrha samo sebi već nešto za što se očekuje da dovede do povećanja odgovornosti tužilaštava prema građanima a i u povjerenju građana u tužilaštva.

Donošenjem Strategije za postupanje sa osobama koje dolaze u kontakt sa tužilaštvima u Bosni i Hercegovini (Strategija) Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH (VSTV) je dalo prednost modelu saradnje tužilaštava i OCD koji se usmjerava na iskustva koja proizilaze iz lokalne zajednice ne zanemarujući pri tom ni značaj saradnje sa OCD koje se bave strateškim pitanjima.¹ No, neophodno je jasno razlikovati ove dvije skupine OCD, od kojih jedna ostvaruje saradnju sa organom pravosudne uprave direktno² i OCD koji se bave specifičnim pitanjima koja se mogu dovesti u vezu sa kriminalitetom u lokalnoj zajednici, čiji je značaj saradnje veći (npr. organizacije civilnog društva koje se bave zaštitom okoliša a u vezi smanjenja kriminaliteta u oblasti zagađenja okoliša i prirode).

¹ Strategija za postupanje s osobama koje dolaze u kontakt sa tužilaštvima u Bosni i Hercegovini, 2016. Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH, str. 23.

² Primjera radi, v. Konferencija "Pravosuđe-trenutno stanje i perspektiva sa akcentom na borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala", Izvještaj, USAID, Projekat jačanja pravosuđa u BiH, 2018., str. 11.

Specifično, tačka 3.2. Strategije predviđa uspostavu foruma i drugih oblika saradnje koji će dovesti do smanjenja stope kriminaliteta čije su žrtve djeca, žene i pripadnici manjinskih skupina po bilo kojoj osnovi. U sklopu ove tačke, predviđeno je i da se izvještaji o održanim sastancima podnose VSTV-u koji priprema sveobuhvatni izvještaj o primjeni Strategije. Nadalje, tačkom 3.3. predviđeno je da isti izvještaji predstavljaju osnov za stvaranje tužilačke politike.

Budući da su javne politike koje tužilaštva samostalno ili u saradnji sa drugim pravosudnim organima kao što su sudovi i sudska i tužilačka vijeća oblikuju prvenstveno prioritet krivičnog gonjenja, kaznena politika ili organizacija tužilaštava postavlja se pitanje da li je saradnja sa OCD prijetnja za nezavisnost pravosuđa. Može li saradnja voditi tome da stavovi koji predstavljaju parcijalni interes dijelova društvene zajednice postanu stavovi pravosuđa kojem je društvo povjerilo ulogu nezavisnog arbitra?

Smatramo da je najefikasnija brana ovakvom utjecaju koji bi nesumnjivo narušio nezavisnost pravosuđa shvaćanje da je primarni razlog saradnje tužilaštava i OCD definisanje tužilačke politike. Ova politika predstavlja smjernice za ostvarenje općih ciljeva koje tužilaštvo želi da ostvari u vezi sa smanjenjem i prevencijom kriminaliteta, a njeno postojanje definisano je tačkom 3.3. Strategije za postupanje sa osobama koje dolaze u kontakt sa tužilaštvima u Bosni i Hercegovini. Također, smatramo da proaktivan odnos prema OCD pruža tužilaštvima i šansu da se angažuju na generalnoj prevenciji činjenja krivičnih djela.

2. SARADNJA TUŽILAŠTAVA I ORAGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA - MEĐUNARODNI STANDARDI

Opredjeljenje VSTV-a da saradnju OCD i tužilaštava bazira primarno na saradnji za suzbijanje kriminaliteta u lokalnoj zajednici inspiriše nas da se usmjerimo na one primjere međunarodne prakse OCD zasnovane na saradnji sa ovim zajednicama. Historijski, gotovo svi primjeri koji se odnose na saradnju OCD i tužilaštava korijene vuku iz Ujedinjenog Kraljevstva (UK) i Sjedinjenih Američkih Država (SAD) gdje je značaj rada policije u zajednici za suzbijanje kriminaliteta prepoznat još u 19. stoljeću.³ Rezervisan za policiju sve do druge polovine 20. vijeka, ovaj koncept se najprije u SAD-u počinje koristiti u radu tužilaštava da bi u posljednjoj dekadi 20. stoljeća ušao u upotrebu u UK i Nizozemskoj.⁴

U SAD ne postoji jednoobrazan model saradnje tužilaštava i lokalne zajednice već tužilaštva uživaju široku diskreciju u organizovanju saradnje. Saradnja može poprimiti oblik identifikacije vrste krivičnih djela koja naročito uznemiravaju zajednicu, identifikacije oblika rada za opće dobro koji predstavlja efektivnu sankciju za počinioce krivičnih djela, prioritizacija procesuiranja višestrukih povratnika u činjenju krivičnih djela.⁵

U Ujedinjenom Kraljevstvu saradnja sa lokalnom zajednicom fokusirala se na one u kojima je identifikovana visoka stopa općeg kriminaliteta. Tužioci su u tim sredinama organizovali panele građana sa kojima su se tužioci konsultovali u vezi sa prioritetima krivičnog gonjenja. U prijedlozima za izricanje mjera rada za opće dobro kao sankcije, tužioci su uživali podršku suda koji bi određivao da se rad za opće dobro ima služiti na prostoru one zajednice gdje je djelo i počinjeno. Slično tome, tužilaštva i sud su sinhronizovano djelovali na izricanju mjera primjenjivanih prema starijim maloljetnicima i mlađim punoljetnicima koje se tiču tzv. restorativne pravde, kao vida sankcionisanja počilaca djela koje za cilj imaju obnavljanje povjerenja, a ne sankciju.⁶ U Nizozemskoj je saradnja tužilaštava sa lokalnom zajednicom bila usmjerena na povećanje prisustva policije i tužilaca u sredinama sa visokom stopom kriminaliteta putem otvaranja terenskih kancelarija.⁷

³ Damir Čutura i dr., Rad policije u zajednici u Bosni i Hercegovini, Priručnik, Agencija za policijsku podršku BiH, 2010. str. 18.

⁴ Gramckow, H. (1997). Community prosecution in the United States. *European Journal on criminal policy and research*, 5(4), 9-26.; Wright, R. F. (2012). Community Prosecution, Comparative Prosecution. *Wake Forest Law Review*, 47, 361.

⁵ Community Prosecution, A Guide for Prosecutors, American Prosecutors Research Institute, <https://ndaa.org/wp-content/uploads/Community-Prosecution-guide.pdf>

⁶ Engaging Communities in Criminal Justice, Crown Prosecution Service London, 2009. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/228540/7583.pdf str. 58-67.

⁷ Wright, v. gore 3.

Međunarodna praksa otkriva također i mnogobrojne probleme koji su u vezi sa saradnjom tužilaštava sa lokalnom zajednicom. Osnovni problem, osobito izražen u UK tiče se reprezentivnosti OCD koje sarađuju sa tužilaštvima. Naime, sistem konsultacija koji su razvila tužilaštva u UK počivao je na sastancima za koje su, u pravilu, veći interes iskazivali svi, osim predstavnika društvene zajednice kojima su bili namijenjeni. U SAD, saradnju između tužilaca i OCD diktiraju i neki elementi specifični za položaj tužilaca u pravosudnom sistemu SAD. Naime, tužioci u SAD u pravilu imaju mnogo čvršću vezu sa politikom nego njihove evropske kolege – mnogi od njih se i biraju direktno na izborima - a pozicija okružnog tužioca u SAD često je odskočna daska za političke pozicije što daje američkim tužiocima dodatnu motivaciju da se bolje upoznaju sa funkcionisanjem lokalnih zajednica u kojima djeluju.⁸ Zbog svega ovoga, motivacija koju američki tužioci imaju za saradnju sa lokalnom zajednicom može biti djelimično ili potpuno odsutna u drugim jurisdikcijama. U Nizozemskoj, pored prisutnosti u lokalnoj zajednici, tužioci primjenjuju i model tzv. tripartitnih konsultacija koje predvode tužioci, a u kojima još učestvuju predstavnici lokalne policije i vlasti. Ove konsultacije, iako nesumnjivo korisne, često imaju prednost nad saznanjima koja su prikupljena od lokalne zajednice čime ista biva zanemarena.

Najzad, kao jedno opće zapažanje može se istaći da prioriteti lokalne zajednice i tužilaštava često nisu isti; lokalna zajednica se često usmjerava na probleme koje tužioci ili policijske snage mogu smatrati minornim. Međutim, slijedimo li tzv. teoriju razbijenih prozora (broken windows theory) veći broj ovih djela malog značaja mogu često voditi ka stvaranju ambijenta koji vodi ka generalnom zanemarivanju slijeđenja zakona te mogu animirati potencijalne počiniocce djela na činjenje istih.⁹

Pored pristupa koji se odnosi na rad u zajednici, komparativna iskustva otkrivaju i prakse koje se odnose na saradnju sa OCD u strateškom oblikovanju politika koje se tiču pravosuđa u cjelini. U pravilu, ova saradnja se odvija putem sudskih i tužilačkih vijeća ili kombinacijom saradnje sa tužiocima i sudovima i u praksi rijetko dolazi do formiranja foruma koji se strateški bave samo tužilaštvima. Ova saradnja, kao što nam svjedoče primjeri iz Ukrajine i Gruzije može da poluči korisne rezultate onda kada OCD imaju značajne kapacitete u oblasti monitoringa i evaluacije rada tužilaštava ili organizacije pravosuđa u cjelini.¹⁰ OCD u ovom domenu mogu funkcionisati kao nadopuna resursima tužilaštava koji, kada je u pitanju istraživanje različitih oblika kriminaliteta odnosno efekata rada tužilaštava mogu biti veoma oskudni. No, ovi oblici saradnje gotovo u pravilu imaju manju održivost i stabilnost čemu su razlog s jedne strane ovisnost ovih OCD o donatorskim prioritetima, a s druge nastojanja i OCD i pravosuđa da smanje utjecaje na nezavisnost. Također, ima iskustava zemalja Višegradske grupe koja saradnju OCD ostvaruju i s profesionalnim udruženjima sudija ili tužilaca.¹¹

⁸ Gilliéron G. "Public Prosecutors in the United States and Europe." Cham: Springer (2014)., str. 318.

⁹ Wolf, Robert V. "Community prosecution and serious crime: A guide for prosecutors." (2016)., str. 1-3.

¹⁰ David Vaughn and Olha Nikolaieva. Launching an effective anti-corruption court: Lessons from Ukraine, U4 Anti-Corruption Resource Centre, Chr. Michelsen Institute (U4 Practice Insight 2021:1).

¹¹ Łukasz Bojarski and Ewelina Tylec (ur.). NGOs and the judiciary – watch dog activities, interactions, collaboration, communication, Institute for Law and Society, 2016.

3. TUŽILAŠTAVA U BOSNI I HERCEGOVINI: NADLEŽNOSTI I ORGANIZACIJA

3.1. Prava i dužnosti tužilaca

Osnovna prava i dužnosti svih tužilaca u Bosni i Hercegovini, iako definisana kroz različite zakone o krivičnom postupku i organizaciju pravosuđa, su suštinski ista. Opće i osnovno pravo i dužnost tužilaca je otkrivanje i gonjenje počinitelja krivičnih djela koja su u nadležnosti suda pred kojim postupaju. Svaki tužilac ima pravo i dužan je da odmah po saznanju da postoje osnovi sumnje da je počinjeno krivično djelo preduzme potrebne mjere s ciljem otkrivanja. To uključuje: rukovođenje i nadzor nad istragom, pronalaženje osumnjičenog i upravljanje aktivnostima ovlaštenih službenih osoba koje prikupljaju dokaze. Pored toga, među prava i obaveze spadaju i davanje imuniteta, zahtijevanje dostavljanja informacija, izdavanje poziva i naredbi, utvrđivanje činjenica potrebnih za odlučivanje o imovinsko-pravnom zahtjevu. Također, tužilac podiže i zastupa optužnicu pred sudovima, te podnosi pravne lijekove.

Organizacija rada svakog tužilaštva u Bosni i Hercegovini uređena je zakonom kojim je to tužilaštvo osnovano i podzakonskim aktima, a što će biti predstavljeno u nastavku.

3.2. Tužilaštvo Bosne i Hercegovine

Zakonom o Tužilaštvu Bosne i Hercegovine¹² osnovano je Tužilaštvo Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu Tužilaštvo), kao samostalan i poseban organ Bosne i Hercegovine sa sjedištem u Sarajevu. Zakon reguliše da se poslovi Tužilaštva vrše u skladu sa Ustavom i zakonima Bosne i Hercegovine, a obavljaju ih glavni tužilac Bosne i Hercegovine, četiri zamjenika glavnog tužioca Bosne i Hercegovine i određeni broj tužilaca Bosne i Hercegovine.

Zakonom o Tužilaštvu Bosne i Hercegovine predviđeno je da glavni tužilac ima četiri zamjenika i sekretara. U odsustvu glavnog tužioca, ili eventualne spriječenosti, glavnog tužioca mijenja jedan od zamjenika glavnog tužioca kojeg odredi Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH. Zamjenici glavnog tužioca i tužilac mogu vršiti svaku radnju u postupku pokrenutom pred Sudom Bosne i Hercegovine za koju je, po zakonu Bosne i Hercegovine, ovlašten glavni tužilac.

Tužilaštvo predstavlja i njime rukovodi glavni tužilac. Nadležnosti i ovlaštenja glavnog tužioca propisani su Zakonom o Tužilaštvu Bosne i Hercegovine i Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji Tužilaštva Bosne i Hercegovine¹³. Glavnog tužioca i zamjenike glavnog tužioca bira i imenuje Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine.

U organizacionom smislu u Tužilaštvu postoje tri osnovne organizacione jedinice i to: dva

¹² Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj: 49/09.

¹³ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 36/13, 16/14, 56/15, 66/19 i 41/21.

tužilačka odjela i uprava Tužilaštva. Tužilaštvo svoju funkciju ostvaruje i kroz Ured glavnog tužioca, Kolegij glavnog tužioca, Kolegij tužilaca, Kolegij tužilačkih odjela kao i Kolegij uprave, koji postupaju u slučajevima kada to propisuje Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine¹⁴ ili Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji Tužilaštva Bosne i Hercegovine.

Rad Tužilaštva, kako je to definisano Zakonom o Tužilaštvu Bosne i Hercegovine i Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji Tužilaštva Bosne i Hercegovine, organizovan je kroz odjele i to: Odjel I (Posebni odjel za ratne zločine) i Odjel II (Posebni odjel za organizirani kriminal, privredni kriminal i korupciju). Rad u tužilačkim odjelima organizuju i nadgledaju rukovodioci odjela koji se imenuju iz reda zamjenika glavnog tužioca.

Posebni odjel za ratne zločine bavi se procesuiranjem počinitelja krivičnih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, iz glave XVII Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, i u organizacijskom smislu svoj rad ostvaruje kroz funkcionisanje tužilačkih timova koji su ustanovljeni prema geografsko-regionalnoj strukturi Bosne i Hercegovine. Posebnim odjelom za ratne zločine rukovode dva zamjenika glavnog tužioca. Odsjecima rukovode šefovi odsjeka.

Posebni odjel za organizirani kriminal, privredni kriminal i korupciju bavi se procesuiranjem počinitelja krivičnih djela organiziranog kriminala, privrednog kriminala, korupcije, terorizma, krijumčarenja ljudima, trgovine ljudima, ostalih krivičnih djela iz nadležnosti Tužilaštva Bosne i Hercegovine i pružanjem međunarodne pravne pomoći u skladu sa zakonom. Posebnim odjelom za organizirani kriminal, privredni kriminal i korupciju rukovode dva zamjenika glavnog tužioca. Odsjecima rukovode šefovi odsjeka.

Tužilaštvo BiH ostvaruje regionalnu i međunarodnu saradnju u oblasti ratnih zločina i organizovanog kriminala, a važnu ulogu ostvaruje i u predmetima koji se tiču ekshumacija i traženja nestalih osoba.

---

¹⁴ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 3/03, 32/03 - ispravka, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 29/07, 53/07, 58/08, 12/09, 16/09, 53/09 - dr. zakon, 93/09, 72/13 i 65/18)

3.3. Organizacija tužilaštava u Federaciji BiH: Federalno tužilaštvo i kantonalna tužilaštva

Federalno tužilaštvo Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Federalno tužilaštvo) je samostalno tijelo koje, u okviru prava i dužnosti Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Federacija), preduzima zakonom određene mjere u pogledu istražnih radnji i gonjenja počinitelja krivičnih djela. U okviru svojih nadležnosti, Federalno tužilaštvo štiti ostvarivanje ljudskih prava i građanskih sloboda garantovanih ustavima Bosne i Hercegovine i Federacije, kao i prava i interese pravnih lica u skladu sa zakonom, te obezbjeđuje ustavnost i zakonitost.

Funkciju Federalnog tužilaštva vrši glavni federalni tužilac i zamjenici glavnog federalnog tužioca, te federalni tužioci. Glavni federalni tužilac ima dva zamjenika, a broj federalnih tužilaca određuje Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH koje ih i imenuje.

Glavni federalni tužilac predstavlja Federalno tužilaštvo i rukovodi njegovim radom. Zamjenici glavnog federalnog tužioca i federalni tužioci vrše poslove i zadatke koji su im povjereni od strane glavnog federalnog tužioca kojem u tom pogledu odgovoraju. Zamjenici glavnog federalnog tužioca i federalni tužioci mogu vršiti svaku radnju u postupku pred sudom i drugim vladinim tijelima, za koju je po zakonu ovlašten glavni federalni tužilac.

Glavni federalni tužilac nadzire rad kantonalnih tužilaštava u cilju garantovanja zakonitosti i efikasnosti postupka. Na zahtjev glavnog federalnog tužioca, kantonalna tužilaštva dostavljaju izvještaje o predmetima sa detaljnim opisom preduzetih mjera. Glavni kantonalni tužioci redovno, a najmanje jednom u šest mjeseci, Federalnom tužilaštvu podnose izvještaj o stanju kriminaliteta i rješavanju predmeta.

Federalno tužilaštvo ima pravo i dužnost da, u okviru ostvarivanja svojih funkcija, na vlastitu inicijativu ili na zahtjev, izvještava predsjednika Federacije i zamjenika predsjednika Federacije, Parlament Federacije i Vladu Federacije o primjeni Krivičnog zakona u Federaciji¹⁵, kao i o svom radu. Federalno tužilaštvo putem sredstava informisanja i na drugi način obavještava javnost o stanju kriminaliteta u Federaciji BiH. U granicama svojih zakonom određenih nadležnosti i u skladu s interesima postupka, Federalno tužilaštvo može obavještavati javnost i o pojedinim predmetima u kojima postupuje, ako su te informacije od javnog interesa. Federalno tužilaštvo prati i proučava probleme iz prakse tužilaštva u Federaciji, koji su od značaja za primjenu Krivičnog zakona u Federaciji.

¹⁵ Službene novine Federacije BiH, br. 36/2003, 21/2004 - ispr., 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16 i 75/17.

3.3. 1. Federalno tužilaštvo - opća nadležnost i ovlaštenja

Federalno tužilaštvo Federacije BiH je nadležno da postupa pred Vrhovnim sudom Federacije Bosne i Hercegovine u skladu sa Zakonom o sudovima u Federaciji BiH (Službene novine Federacije BiH, br. 38/05, 22/06 i 63/10) i to kada učestvuje u rješavanju podnesenih žalbi na presude kantonalnih sudova koje su donesene u prvostepenom krivičnom postupku i kada učestvuje u postupku rješavanja ponavljanja krivičnog postupka okončanog pravosnažnom sudskom odlukom, kao i u drugim slučajevima propisanim zakonom. Osim ovlaštenja za postupanje pred Vrhovnim sudom Federacije BiH, Federalno tužilaštvo Federacije BiH je ovlašteno i da postupa u krivičnom postupku pred svim općinskim i kantonalnim sudovima u Federaciji BiH pod uslovima propisanim zakonom, kada može pred tim sudovima podizati i zastupati optužnicu. Glavni federalni tužilac u ostvarivanju funkcije gonjenja za krivična djela postupa pred Vrhovnim sudom Federacije Bosne i Hercegovine i, u skladu sa zakonom, drugim sudovima Federacije. Glavni federalni tužilac u ostvarivanju funkcije gonjenja za federalna krivična djela, postupa pred Vrhovnim sudom sa istim ovlaštenjima kao što ih u skladu sa federalnim Zakonom o krivičnom postupku¹⁶ imaju kantonalni tužioci.

U okviru djelokruga svoga rada, glavni federalni tužilac može davati opća ili pojedinačna obavezna uputstva kantonalnim tužilaštvima, sprovoditi krivične istrage i gonjenje pred kantonalnim općinskim sudovima, kad god glavni federalni tužilac ima razlog da posumnja da kantonalna tužilaštva nisu primijenila Krivični zakon Federacije BiH, ili da se gonjenje krivičnih djela ne može efikasno sprovesti u nadležnosti kantonalnog tužilaštva. Glavni federalni tužilac neke predmete ili radnje iz djelokruga jednog kantonalnog tužilaštva može povjeriti drugom kantonalnom tužilaštvu. Bez obzira na nadležnost određenog kantonalnog tužilaštva, glavni federalni tužilac također može povjeriti pojedine predmete pojedinim glavnim tužiocima, zamjenicima glavnih tužioca, federalnim tužiocima ili kantonalnim tužiocima.

Federalno tužilaštvo, kroz ovlaštenja glavnog federalnog tužioca, njegovih zamjenika i federalnih tužilaca nadzire rad deset kantonalnih tužilaštava u cilju garantovanja zakonitosti i efikasnosti postupka, daje obavezna uputstva kantonalnim tužilaštvima u pogledu rada, uputstva za preduzimanje određenih radnji i zauzima zajedničke stavove po pojedinim pitanjima ili predmetima na sjednicama Kolegija Federalnog tužilaštva ili Proširenog kolegija Federalnog tužilaštva u čijem radu učestvuju i svi glavni kantonalni tužioci.

---

¹⁶ Službene novine Federacije BiH, br. 35/03, 56/03-ispravka, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13, 59/14 i 74/20.

3.3.2. Kantonalna tužilaštva

U Federaciji postoji deset kantonalnih tužilaštava. Opća nadležnost i ovlaštenja kantonalnih tužilaštava su određena u pojedinačnim zakonima o tužilaštvima donesenim na kantonalnom nivou koji se suštinski ne razlikuju.

Kantonalno tužilaštvo je samostalno državno tijelo koje, u okviru prava kantona preuzima zakonom određene mjere u pogledu istražnih radnji i gonjenja osoba za koje se sumnja da su počinile krivična djela i privredne prijestupe, te vrši druge poslove određene federalnim i kantonalnim zakonom. Funkciju kantonalnih tužilaštava obavljaju glavni kantonalni tužioci, zamjenici glavnih kantonalnih tužilaca i kantonalni tužioci.

Kantonalna tužilaštva se uspostavljaju jurisdikcijom za cijelu teritoriju jednog kantona. Pravilnikom Kantonalnog tužilaštva, koje donosi glavni tužilac, po odobrenju Kolegija tužilaca i Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH, uređuje se organizacija tužilaštva, broj administrativno – tehničkog osoblja te uslovi za obavljanje tih poslova.

Kantonalna tužilaštva su osnovana sa mjesnom nadležnošću za područje svakog od deset kantona.

Kantonalna tužilaštva su:

- Kantonalno tužilaštvo Kantona Sarajevo, Sarajevo;
- Kantonalno tužilaštvo Srednjobosanskog kantona, Travnik;
- Kantonalno tužilaštvo Zeničko-dobojskog kantona, Zenica;
- Kantonalno tužilaštvo Hercegovačko-neretvanskog kantona, Mostar;
- Kantonalno tužilaštvo Kantona 10, Livno;
- Kantonalno tužilaštvo Posavskog kantona, Orašje;
- Kantonalno tužilaštvo Zapadnohercegovačkog kantona, Široki Brijeg;
- Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona, Tuzla;
- Kantonalno tužilaštvo Unsko-sanskog kantona, Bihać;
- Kantonalno tužilaštvo Bosansko-podrinjskog kantona, Goražde.

U pravilu, kantonalna tužilaštva imaju slijedeće odjele: odjel za privredni kriminalitet i korupciju, odjel za opći kriminalitet, odjel za ratne zločine i odjel za maloljetnike.

3.4. Organizacija tužilaštava u Republici Srpskoj

Tužilaštva u Republici Srpskoj osnovana su Zakonom o javnim tužilaštvima Republike Srpske.¹⁷ Ovim su zakonom, tužilaštva definisana kao samostalni državni organi koji u okviru propisanih prava i dužnosti preduzimaju zakonom određene mjere u pogledu otkrivanja i gonjenja počilaca krivičnih djela i ulažu pravne lijekove radi zaštite zakonitosti. Republičko tužilaštvo osniva se za teritoriju Republike Srpske, a okružna javna tužilaštva za područje okružnih sudova. Tužilaštva sprovode istražne radnje i gone počinioce krivičnih djela u skladu sa zakonima Republike Srpske i ulažu pravna sredstva za zaštitu ustavnosti i zakonitosti. Tužilaštva u Republici Srpskoj organizovana su u svojim organizacionim jedinicima: odjeljenjima i odsjecima.

3.4.1. Republičko javno tužilaštvo - opća nadležnost i ovlaštenja

Funkciju Republičkog javnog tužilaštva vrši glavni republički javni tužilac, zamjenik glavnog republičkog javnog tužioca, zamjenik glavnog republičkog tužioca – specijalni tužilac i republički javni tužilac u Republičkom javnom tužilaštvu. Radom Republičkog javnog tužilaštva rukovodi i predstavlja ga glavni republički javni tužilac. Glavni republički tužilac pred Ustavnim sudom Republike Srpske pokreće postupak za ocjenu ustavnosti zakona Republike Srpske koji se primjenjuju u krivičnim postupcima, ukoliko se u praksi postavi pitanje ustavnosti. Zamjenici glavnog tužioca i tužioci vrše poslove i zadatke koje im povjeri glavni tužilac i u pogledu izvršavanja tih poslova odgovorni su glavnom tužiocu. Zamjenici glavnog tužioca i tužioci mogu vršiti svaku radnju u postupku pred sudom i drugim organima za koju je po zakonu ovlašten glavni tužilac.

U okviru ovog tužilaštva djeluje i Posebno odjeljenje za suzbijanje korupcije, organizovanog i najtežih oblika privrednog kriminala. Posebno odjeljenje za suzbijanje korupcije, organizovanog i najtežih oblika privrednog kriminala čine zamjenik glavnog republičkog tužioca – specijalni tužilac i republički tužioci raspoređeni u Posebno odjeljenje za suzbijanje korupcije, organizovanog i najtežih oblika privrednog kriminala.¹⁸

Glavni republički javni tužilac vrši nadzor nad radom okružnih javnih tužilaštava u cilju garantovanja zakonitosti i efikasnosti postupka. Na zahtjev glavnog republičkog javnog tužioca, okružna javna tužilaštva obavezna su da dostave izvještaje o predmetima sa detaljnim opisom preduzetih mjera. U okviru djelokruga svoga rada koji je određen zakonom, glavni republički javni tužilac može davati opća ili pojedinačna obavezna uputstva okružnim javnim tužilaštvima, sprovoditi krivične istrage i gonjenje pred okružnim i osnovnim sudovima kad god smatra da se gonjenje krivičnih djela ne može efikasno sprovesti u nadležnosti okružnog javnog tužilaštva.

¹⁷ Službeni glasnik Republike Srpske, broj: 69/16.

¹⁸ Službeni glasnik Republike Srpske, broj: 39/16.

Glavni republički javni tužilac predmete ili radnje iz djelokruga jednog okružnog javnog tužilaštva može povjeriti drugom okružnom javnom tužilaštvu. Bez obzira na nadležnost određenog okružnog javnog tužilaštva, glavni republički javni tužilac može povjeriti pojedine predmete glavnim tužiocima, zamjenicima glavnih tužilaca ili tužiocima. Kada je glavni republički tužilac odustan ili spriječen u obavljanju svoje dužnosti, zamjenjuje ga zamjenik glavnog republičkog tužioca.

3.4.2. Okružna javna tužilaštva

Radom okružnog javnog tužilaštva rukovodi i predstavlja ga glavni okružni javni tužilac. Glavni okružni javni tužilac redovno, a najmanje jednom u šest mjeseci, Republičkom javnom tužilaštvu podnosi izvještaj o stanju kriminaliteta i rješavanju predmeta.

Okružna javna tužilaštva su:

- Okružno javno tužilaštvo u Banja Luci, Banja Luka;
- Okružno javno tužilaštvo u Bijeljini, Bijeljina;
- Okružno javno tužilaštvo u Doboju, Doboj;
- Okružno javno tužilaštvo u Istočnom Sarajevu, Istočno Sarajevo;
- Okružno javno tužilaštvo u Trebinju, Trebinje;
- Okružno javno tužilaštvo u Prijedoru, Prijedor.

Odjeljenja okružnih javnih tužilaštava su: odjeljenje za opći kriminal, odjeljenje za privredni kriminal, odjeljenje za ratne zločine, odjeljenje za maloljetne izvršioce krivičnih djela.¹⁹

3.5. Tužilaštvo Brčko distrikta Bosne i Hercegovine

Tužilaštvo Brčko distrikta Bosne i Hercegovine je samostalan i nezavisan organ koji u okviru Brčko distrikta Bosne i Hercegovine preuzima propisane mjere i radnje u otkrivanju i gonjenju počinitelja krivičnih djela i privrednih prijestupa te vrši druge poslove određene zakonom. Tužilaštvo Brčko distrikta je u svom radu nezavisno od zakonodavne i izvršne vlasti, kao i od policije i sudova. Osniva se i uspostavlja s jurisdikcijom za teritorij Brčko distrikta. U ispunjavanju svoje funkcije tužilaštvo Brčko distrikta sudjeluje u postupcima pred Apelacionim sudom Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i pred Osnovnim sudom Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. U obavljanju svoje osnovne funkcije otkrivanja i gonjenja počinitelja krivičnih djela tužilaštvo Brčko distrikta provodi istragu, podiže i zastupa optužnice, podnosi pravne lijekove i vrši druge poslove za koje je zakonom ovlašten. Glavni tužilac zastupa i predstavlja Tužilaštvo, rukovodi njegovim radom, preuzima mjere i radnje za koje je ovlašten tužilac i obavlja druge poslove za koje je ovlašten.

Zamjenik glavnog tužioca i tužioci vrše poslove i zadatke koje im povjeri glavni tužilac i u pogledu izvršavanja tih poslova odgovorni su glavnom tužiocu. Zamjenik glavnog tužioca i tužioci, u pojedinim predmetima po kojima postupaju mogu vršiti svaku radnju u postupku pred sudom, drugim organima ili institucijama za koju je po zakonu ovlašten glavni tužilac.

¹⁹ Službeni glasnik Republike Srpske, br. 13/10, 61/13 i 68/20.

4. ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA (OCD) - CIVILNO DRUŠTVO U BOSNI I HERCEGOVINI

U modernim teorijama državnog uređenja, civilno društvo se prepoznaje kao gusta mreža udruženja, zajednica i veza pozicioniranih između individue i moderne države.²⁰ Civilno društvo obuhvata organizacije civilnog društva (OCD) kao što su: humanitarne i volonterske organizacije, organizacije za zaštitu ljudskih prava, religijske i organizacije za zaštitu okoliša, profesionalna i poslovna udruženja, sindikati, grupe samopomoći, društveni pokreti, zagovaračke grupe ili koalicije. U okviru civilnog društva se stvara ekonomska vrijednost, ostvaruje uloga socijalne zaštite, te se iskazuju interesi šire društvene zajednice kao i profesionalnih i interesnih grupa.²¹ Ipak, civilno društvo je više nego puki spisak organizacija koje ga čine; ono je i dio normativnog ideala liberalno-demokratskih država zapadnog svijeta.²²

Historijski, *societas civilis*, izraz koji je koristio Ciceron označavao je političku zajednicu, najčešće stanovnike jednog ili više gradova koji su, za razliku od onih koje su Rimljani smatrali barbarima, učestvovali u oblikovanju politike. Sa buđenjem liberalno-demokratskih ideja u organizovanju države prepoznaje se kapacitet političke zajednice stvorene oko interesnih grupa da zaštite pojedince od štetnih uplitanja države. U osamnaestom i devetnaestom vijeku, termin civilno društvo se, u okviru aktuelnih društvenih promjena, posmatra kao sinonim za uljučeno, kultivirano. Jedan od autora iz tog perioda, Alexis de Tocqueville, u svom djelu "O demokraciji u Americi" opisuje civilno društvo kroz duh zajedništva koji je vladao u američkom društvu tog vremena, a očitovao se u postojanju brojnih udruga, organizacija i volonterstva. Kasnije se razvijaju koncepcije koje civilno društvo ili "građansko civilno društvo"²³ vide u kritičkom i polemičkom kontekstu.²⁴ Antonio Gramsci opisuje civilno društvo kao "društvo minus država", odnosno kao vanjski prsten države koji, u kapitalističkim državama, predstavlja stub otpora kojim se predupređuje revolucija.²⁵

Zbog toga se smatra da su vrijednosti koje u civilnom društvu postoje, odnosno nivo kontrole nad civilnim društvom koji se ostvaruje predstavljaju vrijednosti od ključnog značaja za samu opstojnost države. Naime, sve totalitarne države nastoje da uspostave punu kontrolu nad civilnim društvom jer njegovo djelovanje može odrediti do koje će se mjere u društvu baštiniti vrijednosti individualizma i kolektivizma na osnovu kojih se formira društvena "baza" za produblivanje demokratije i pluralizma.

²⁰ Civil Society, Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/topic/civil-society>.

²¹ Salamon, L. M., & Anheier, H. K. (1997). The civil society sector. *Society*, 34(2), 60-65.

²² Carothers, T., & Barndt, W. (1999). Civil society. *Foreign policy*, 18-29.

²³ O razlici pojmova građansko i civilno društvo i recepciji ovog pojma na području bivše Jugoslavije, v. Ljubomir Tadić, *Socijalizam i civilno društvo (teze)*, dostupno na <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr5Tadic.PDF>.

²⁴ J. Kocka. 2004. Civil society from a historical perspective, 12 *European review*, 65-79.

²⁵ Martin Shaw, *Civil society* u Lester Kurtz (ur.) *Encyclopaedia of Violence, Peace and Conflict*, San Diego: Academic Press, pp. 269-78.

Novija historija i detaljnija istraživanja dovode do daljnjeg razvoja ideje civilnog društva, ali i do preuveličavanja njegove uloge kao ključnog faktora u rješavanju aktuelnih društvenih problema. Tome je doprinijela percepcija da su u osamdesetim godinama 20. vijeka aktivisti civilnog društva u zemljama Istočne Evrope kao što su Češka ili Istočna Njemačka značajno doprinijeli rušenju autoritarnih režima koji su vladali u tim zemljama. Posebna pažnja pridaje se pojmu "socijalni kapital" koji se smatra značajnim za društvenu konsolidaciju i širenje povjerenja u društvu, a u čemu socijalno udruživanje može pomoći.²⁶ Komparativna istraživanja u Italiji i SAD pokazuju da postojanje jakog civilnog društva koje jača društveni kapital može imati odlučujuću ulogu u ostvarivanju reformi javne uprave.²⁷ Sloboda udruživanja, okupljanja i samoorganizacija slobodnih građana uz socijalni kapital i socijalnu povezanost predstavljaju temeljne vrijednosti koje OCD baštine. Stoga, kao vrijednost OCD treba imati u vidu aktivno i odgovorno građanstvo koje se bavi oblikovanjem politika, a pokušaje da se civilnost izjednači s moralnošću, poštenjem, poštivanjem, odbaci kao neutemeljene.

Organizacije civilnog društva i udruženja često se nazivaju i dobrovoljnim, neovisnim, neprofitnim, nevladinim ili trećim sektorom. Primjeri institucija civilnog društva obuhvataju: aktivističke grupe, dobrotvorne organizacije, udruženja građana, klubove (sportski, društveni, itd.), fondacije, organizacije u zajednici, udruženja potrošača, kooperacije, kulturalne grupe, grupe za zaštitu okoliša, posredničke organizacije volonterskog i neprofitnog sektora, nevladine organizacije, neprofitne organizacije, privatne volonterske organizacije, asocijacije profesionalaca, religijske organizacije, grupe za podršku, trgovinske unije, udruženja žena, itd.²⁸

²⁶ Adler, P.S. and Kwon, S.W., 2002. Social capital: Prospects for a new concept. *Academy of management review*, 27(1), pp.17-40.

²⁷ Zimmer, A., & Freise, M. 2008. Bringing society back in: Civil society, social capital, and third sector. *Civil society and governance in Europe*, 19-45.

²⁸ Ibid.

4.1. Civilno društvo u Bosni i Hercegovini

Nakon uvođenja višestranačkog sistema, a posebno u drugoj polovini devedesetih, došlo je do značajne ekspanzije OCD i njihovog djelovanja u BiH. Po svojoj strukturi, ali i ulozi one su bile drukčije od ranijih OCD u Jugoslaviji koje su bile mahom organizovane kao strukovna, sportska, omladinska i sindikalna udruženja.²⁹

Značajnom povećanju broja OCD doprinijeli su s jedne strane vanjski faktori, kao što je uvjerenje da će se putem jačanja broja OCD podstaći izgradnja povjerenja i smanjenje potencijala za konflikt, a s druge strane domaći, na ime općeg slabljenja države i njenih kapaciteta za pružanje usluga građanima. Dodatno, vjerovalo se i da će djelovanje OCD kao korektora vlasti koji istovremeno predstavlja i interese različitih grupa, potpomoći demokratizaciju društva. Ipak, čini se da, iako su OCD nesumnjivo odigrale svoju ulogu u sprečavanju i prevenciji konflikta, njihov puni potencijal nije do kraja iskorišćen. Tome su doprinijela i očekivanja građana da jaka država riješi mnoge probleme koji su pogađali BiH. No, građani su računali na snažnu državu, smatrajući sebe običnim (podređenim) stanovnicima čiji je život u rukama države i čiji problemi su predmet rješavanja državnih institucija. Ovakav koncept sužava prostor za civilne inicijative i za dosadašnji uticaj OCD i građana i općenito se smatra glavnim razlogom zašto OCD u BiH nisu postigle željeni nivo mobilizacije građana.³⁰

Nove političke okolnosti zahtijevaju jači angažman organizacija civilnog društva u prilagođavanju i usklađivanju bh standarda sa standardima u Evropskoj uniji i principima organizacije liberalno-demokratske države u vezi sa participacijom građana u definisanju javnih politika, monitoringom i analizom efekata javnih politika i ispunjavanjem ostalih zahtjeva koje Bosna i Hercegovina mora ispuniti da bi postala punopravni član Evropske unije. Novi izazovi zahtijevaju kako jači angažman OCD u lokalnoj zajednici tako i uspostavljanje čvršće poveznice sa javnim/državnim sektorom.³¹ Zbog toga su BiH, njena oba entiteta, kao i Brčko distriktu BiH donijeli različite strateške dokumente kakvi su Strategija za borbu protiv korupcije BiH ili strategije socijalnog uključivanja koje podrazumijevaju pojačan angažman OCD u raznovrsnim oblastima kao što su inkluzija marginalnih grupa, socijalno preduzetništvo, razvoj kreativnih industrija ili borba protiv korupcije.

²⁹ Vujadinović D. (2009)., Civilno društvo i političke institucije, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Centar za izdavaštvo i informisanje, Beograd, str. 72-73. godine.

³⁰ Dmitrović T. Izazovi u organizaciji civilnog društva, Fondacija za socijalno uključivanje, str.12.

³¹ "Stvarni uticaj civilnog društva u Bosni i Hercegovini – Analize i preporuke za politike", Tijana Dmitrović, IBHI, 2010. godina.

4.2. Legislativa koja reguliše rad organizacija civilnog društva u BiH

U Ustavu BiH, član 2. tačka 3 (i) predviđa "slobodu udruživanja s drugima", što daje pravni osnov za osnivanje organizacija civilnog društva. Ovaj pravni osnov poslužio je tokom 2001-2002. godine za izradu relevantnih zakona koji uređuju rad udruženja odnosno nevladinih organizacija i u BiH. S obzirom na postojeće državno-pravno uređenje u BiH, postoje harmonizirani zakoni na entitetskom i državnom nivou koji regulišu rad nevladinih organizacija, a koje su u propisima označene kao udruženja.

Prema Zakonu o udruženjima i fondacijama BiH³² "Udruženje je svaki oblik dobrovoljnog povezivanja tri ili više fizičkih ili pravnih lica, u svim kombinacijama, radi unapređenja i ostvarivanja nekog zajedničkog ili opšteg interesa ili cilja, u skladu sa Ustavom i zakonom, a čija svrha nije sticanje dobiti".

U članu 2. stav 1. Zakona o udruženjima i fondacijama Federacije BiH³³ udruženje je definisano na sljedeći način: "Udruženje je, u smislu ovoga zakona, svaki oblik dobrovoljnog povezivanja više fizičkih ili pravnih lica radi unapređenja i ostvarivanja nekog zajedničkog ili opšteg interesa ili cilja, u skladu s Ustavom i Zakonom, a čija osnovna svrha nije sticanje dobiti".

Zakon o udruženjima i fondacijama Republike Srpske³⁴, udruženje građana definiše na sljedeći način: "Udruženje je, u smislu ovog zakona, svaki oblik dobrovoljnog povezivanja više fizičkih ili pravnih lica radi unapređenja ili ostvarivanja nekog zajedničkog ili opšteg interesa ili cilja, u skladu sa Ustavom i zakonom, a čija osnovna svrha nije sticanje dobiti".

U Zakonu o udruženjima i fondacijama Brčko distrikta Bosne i Hercegovine³⁵, u poglavlju II., član 14. se navodi: "Udruženje je svaki oblik dobrovoljnog povezivanja tri ili više fizičkih ili pravnih lica čija svrha nije sticanje dobiti, nego ostvarivanje i unapređenje određenog zajedničkog ili općeg interesa ili cilja, u skladu s Ustavom Bosne i Hercegovine, zakonima Bosne i Hercegovine te Statutom i zakonima Distrikta".

Kao što vidimo, zakonodavac ističe dvije osnovne karakteristike OCD: da djeluju u javnom interesu i da su neprofitne. Možemo zaključiti da je manjkavost propisa u tome što poznaje samo jedan pravni oblik ili formu osnivanja za sve tipove i oblike organizacija civilnog društva. Taj oblik predstavlja udruženja i koristi se za sve organizacije civilnog društva, uključujući npr. organizacije mladih, penzionera, privrednika, zanatlija, intelektualaca, umjetnika, strukovna udruženja, udruženja koja se bave dobrotvornim/humanitarnim radom, sportske klubove, asocijacije, sindikate (na entitetskim nivoima) i sve ostale. Dobra strana zakona je da se proces registracije vrši na relativno jednostavan način.³⁶

³² Službeni glasnik BiH, br. 32/01, 42/03, 63/08, 76/11 i 94/16.

³³ Službene novine Federacije BiH, broj: 45/02.

³⁴ Službeni glasnik Republike Srpske, br. 52/01 i 42/05.

³⁵ Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, broj: 41/20.

³⁶ Civilno društvo, Ured Specijalnog Predstavnikta Europske Unije u BiH, http://europa.ba/?page_id=679.

Loša strana procesa je što značajno otežava klasifikaciju i procjenu broja OCD-a. Procjene broja OCD u BiH nepouzdanе su i variraju od 12.000 do 22.000³⁷ dok podaci Ministarstva pravde BiH govore da je 15.000 od 25.000 organizacija o kojima Ministarstvo ima podatke u Zbirnom registru OCD koje su podnijele neku vrstu izvještaja o radu.³⁸ No ni podaci koji se ovdje nalaze ne mogu se u cijelosti uzeti kao tačni budući da je ogroman broj organizacija koje su neaktivne, a nisu nikada brisane iz registra. Na osnovu podatka od 22.000 organizacija, BiH bi se mogla porediti sa zemljama EU poput Češke koja ima 3,49 nevladinih organizacija na 1.000 stanovnika. Lideri među zemljama EU su Finska sa 20,5 i Austrija sa 11,2 nevladine organizacije na hiljadu stanovnika, dok Hrvatska ima 4,56 nevladinih organizacija na 1.000 stanovnika.³⁹

U posljednjih nekoliko godina zapaža se trend osnivanja organizacija civilnog društva koje su direktno ili indirektno osnovane od države, ili političkih partija, te izdašno finansirane od istih, a koje djeluju s ciljem da osnaže političke snage u određenom društvu time iznevjeravajući jedan od osnovnih principa organizovanja u ovoj oblasti, a to je nezavisnost.

Dobar primjer uspostavljanja institucionalne saradnje državnih institucija je uspostavljanje Savjetodavnog tijela Vijeća ministara BiH za saradnju s nevladinim organizacijama (Savjetodavno tijelo). Vijeće ministara BiH je 2018. godine donijelo Odluku o osnivanju Savjetodavnog tijela,⁴⁰ njegovim nadležnostima, sastavu, načinu imenovanja, mandatu, zadacima, te ostalim pitanjima važnim za rad ovog tijela.

U decembru 2020. godine u organizaciji Ministarstva pravde BiH, Sektora za pravnu pomoć i razvoj civilnog društva, je održana konstituirajuća sjednica Savjetodavnog tijela Vijeća ministara BiH za saradnju sa nevladinim organizacijama. Time su ispunjeni uslovi za početak rada ovog tijela čime je realizirana jedna od najznačajnijih obaveza iz Sporazuma o saradnji između Vijeća ministara BiH i nevladinih organizacija u BiH.

Savjetodavno tijelo Vijeća ministara BiH za saradnju sa nevladinim organizacijama čini sedam članova i članica, predstavnika organizacija civilnog društva, sa dugogodišnjim iskustvom u kreiranju, praćenju i provedbi javnih politika od značaja za stvaranje poticajnog pravnog, institucionalnog i finansijskog okruženja za nevladine organizacije u BiH, izabраниh putem javnog poziva Ministarstva pravde BiH.

U skladu sa Sporazumom o saradnji između Vijeća ministara BiH i nevladinih organizacija u BiH, Savjetodavno tijelo Vijeća ministara BiH za saradnju sa nevladinim organizacijama zaduženo je za unaprjeđenje saradnje između Vijeća ministara BiH i nevladinih organizacija, s ciljem stvaranja poticajnog pravnog, institucionalnog i finansijskog okruženja za djelovanje nevladinog sektora u BiH.⁴¹

³⁷ Civilno društvo, Ured Specijalnog Predstavnikа Europske Unije u BiH, http://europa.ba/?page_id=679.

³⁸ Po državnom Registru u BiH ima 25.000 NVO, izvješće predalo 15.000, Večernji list. 18.10.2018. <https://www.vecernji.ba/vijesti/po-drzavnom-registru-u-bih-ima-25-000-nvo-izvjesce-predalo-15-000-1275965>.

³⁹ Civilno društvo, EU Info, <https://euinfo.ba/bs/eu-agenda/civilno-drustvo>.

⁴⁰ Službeni glasnik BiH, broj: 89/18 <http://www.sluzbenilist.ba/page/akt/lhohz4nh78h77xgxJdKF8=>

⁴¹ Ministarstvo pravde BiH <http://www.mpr.gov.ba/aktuelnosti/vijesti/default.aspx?id=10923&langTag=bs-BA>

4.3. Postojeća iskustva u Bosni i Hercegovini

Neke OCD su podržavale približavanje rada tužilaštava lokalnoj zajednici, ali bez organizovanog prikupljanja inputa koji bi se koristili za kreiranje tužilačkih politika, kao i bez prikupljanja podataka na osnovu kojih bismo saznali do koje je mjere ovim djelovanjem povećano povjerenje građana u rad tužilaštava odnosno transparentnost tužilaštava.⁴² Postoje primjeri koji se odnose na institucionalizaciju oblika saradnje između pravosudne zajednice u BiH i OCD u vidu projekta Mreže pravde u BiH.

Mreža pravde u BiH, uspostavljena 2010. godine, je prva neformalna mreža profesionalnih udruženja i OCD-a u sektoru pravde. Uspostavili su je udruženja sudija, tužilaca, studenata prava i različitih OCD iz BiH, uz podršku Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) u okviru projekta "Razvoj sektora pravosuđa".⁴³

Kroz viziju vladavine zakona u funkciji izgradnje pravednog društva u Bosni i Hercegovini, Mreža pravde, koju su činile 64 organizacije, su od 2010-2014. godine, uspješno realizirale više desetina projekata koji su uključivali nekoliko hiljada građana/ki. Misija Mreže se odnosila na rad na informiranju, obrazovanju i zagovaranju interesa građana/ki, kroz dijalog, saradnju i partnersko djelovanje sa svim dionicima u sektoru pravde, uspostavi učinkovitih institucionalnih mehanizama za učešće organizacija civilnog društva u kreiranju javnih politika u sektoru pravde u BiH, pružanju tehničke i logističke podrške inicijativama članica Mreže pravde, uspostavi resursnog centra Mreže pravde i podizanju kapaciteta članica.⁴⁴

Djelovanje članica Mreže pravde se odnosilo i na ostvarivanje ljudskih prava putem svih mehanizama koje na raspolaganju imaju organizacije civilnog društva, kao što su između ostalih i pružanje besplatne pravne pomoći građanima/kama, zagovaranje poštivanja vladavine prava i učinkovit rad institucija, transparentnost rada pravosuđa, obrazovanje mladih kao i drugih organizacija i predstavnika pravosudnih institucija, jačanje zaštite ljudskih prava kroz monitoring, analizu i izvještavanje o stanju ljudskih prava kao i poštivanja obaveza države.⁴⁵

Mreža pravde u BiH je svoje aktivnosti obavljala sve do kraja 2018. godine kada je njen rad sveden na minimum usljed nemogućnosti uspostavljanja trajnih partnerskih odnosa sa vlastima.

⁴² V. Konferencija o približavanju rada Tužilaštva BiH i Suda BiH lokalnim zajednicama održana u Zenici, 14.11.2017. <http://www.tuzilastvobih.gov.ba/index.php?id=3670&jezik=b> (pristupljeno 12.08.2021.).

⁴³ USAID dodijelio grantove za unaprjeđenje pravosuđa, Klix.ba, <https://www.klix.ba/vijesti/bih/usiad-dodijelio-grantove-za-unaprjedjenje-pravosudja/111027151>.

⁴⁴ Šta je "MREŽA PRAVDE" u BiH?, Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH, 16.05.2011, <https://pravosudje.ba/vstvfo/B/20/article/29213>.

⁴⁵ Elma Demir 2011. Društvena odgovornost pravosuđa u Bosni i Hercegovini, https://osfbih.org.ba/images/Progs/00-16/PDFP/pdfp_10-11/Studies/BHS_66_Elma_Demir.pdf, str.18-20.

Osim ovog pokušaja institucionalizacije, saradnja između OCD i tužilaštava u BiH je sporadična. No, u svakom slučaju, možemo zaključiti da saradnja između tužilaštava i OCD na način kako to predviđa Strategija u svom strateškom cilju 3. nije postignuta. Jedan od razloga tome je svakako i praksa OCD koje rijetko vrše monitoring rada pravosudnih organa s obzirom na geografsko područje određene lokalne zajednice, a češće na opći pristup tužilaštava i sudova prema nekoj vrsti krivičnih djela.

Također, značajan razlog odsustva saradnje je i nedostatak ljudskih i finansijskih kapaciteta tužilaštava neophodnih za ovu saradnju. OCD se u izvještajima o radu tužilaštava pojavljuju isključivo kao podnosioci zahtjeva za pristup informacija, te organizatori obuka koje se organizuju od strane OCD. Svakako, treba pohvaliti ovaj vid saradnje tužilaštava i OCD, ali u kontekstu Strategije on je apsolutno nedovoljan za ostvarenje predviđenih ciljeva kakvi su prisustvo tužilaštava u zajednici u skladu sa Strategijom, ali i ostvarenju cilja generalne prevencije. Jedno od tužilaštava u BiH koje se trudilo da održi trajniji oblik kontakta sa OCD je Tužilaštvo BiH koje je sarađivalo sa trideset do četrdeset OCD, mahom udruženjima koja se bave zaštitom prava žrtava rata. Ove su OCD odigrale ulogu u ostvarenju kontakata sa potencijalnim svjedocima djela ratnog zločina i dovođenjem istih osoba u kontakt sa tužiocima i istražiteljima. Tužilaštvo BiH je, promovisući svoj rad na ovim, ali i na drugim predmetima koji su se ticali ranjivih populacija ostvarilo kontakt sa više od trideset lokalnih zajednica u BiH.

U Federaciji BiH, od 2020. godine povećanje transparentnosti i povjerenja građana u rad tužilaštava predstavlja jedan od strateških ciljeva djelovanja tužilaštava.⁴⁶ Iako je ovaj cilj definisan od svih tužilaštava u Federaciji BiH, iz izvještaja o radu ne vidi se eksplicitno da je to prioritet. Tako npr. i ona tužilaštva koja to čine, poput tužilaštava Unsko-sanskog i Zeničko-dobojskog kantona, navode samo broj povećanih informacija i rješavanje po zahtjevima o pristupu informacijama, kao pokazatelj transparentnosti.⁴⁷ Ipak, opća ocjena predstavnika medija i nevladinog sektora je da značajan broj zahtjeva o slobodnom pristupu informacijama ostaje odbijen. Ovakav strateški cilj - povećanje transparentnosti i povjerenja građana u radu tužilaštava definisan je i u Republici Srpskoj.

---

⁴⁶ Prema zaključku Kolegija glavnih tužitelja Federacije Bosne i Hercegovine održanog u februaru 2020. godine. V. Izvještaj o radu Tužilaštva Zeničko-dobojskog kantona za 2020. godinu, str. 36.

⁴⁷ Izvještaj o radu Tužilaštva Unsko-sanskog kantona za 2019. godinu, str. 22.

Jedan dio saradnje tužilaštava sa OCD se odvija u domenu procesuiranja određenih grupa krivičnih djela kao što su ratni zločini, trgovina ljudima i nasilje u porodici. Ova saradnja prvenstveno se odnosi na sastanke koji se organizuju ad hoc, ili bez institucionalnog okvira. Međutim, ne postoje konkretni pokazatelji značaja ove saradnje i stiče se utisak da su ova nastojanja rezultat rada VSTV-a, odnosno samih OCD više nego strateškog planiranja samih tužilaštava.

Izvještaji o radu tužilaštava navode na zaključak da tužilaštva u Bosni i Hercegovini neujednačeno referiraju na prioritete u svom radu što predstavlja problem jer otežava utvrđivanje njihove tužilačke politike. Tako Tužilaštvo Tuzlanskog kantona u izvještaju za 2020. godinu navodi da je njegov prioritet rad na predmetima ratnih zločina,⁴⁸ dok je prioritet Tužilaštva Kantona Sarajevo rad na "predmetima koji su od VSTV-a označeni kao takvi",⁴⁹ te se svi strateški ciljevi izjednačavaju sa prioritetima⁵⁰ – unatoč činjenici da naprijed navedeni strateški ciljevi diktiraju planiranje koje obuhvata i rad na povećanju transparentnosti. Niti jedno tužilaštvo ne navodi Strategiju kao jedan od ključnih dokumenata koji reguliše kreiranje tužilačkih politika odnosno prioritizaciju u radu tužilaštava unatoč činjenici da je ista na snazi već četiri godine. Ovo nas navodi na zaključak da tužilaštva ne pridaju veliki značaj kreiranju tužilačkih politika niti ulaganju u njihov razvoj putem prisutva u zajednici ili među ranjivim i marginalnim grupama ili saradnjom sa OCD koje mogu uticati na oblikovanje politika.

Ono što može predstavljati adekvatnu polaznu tačku za unapređenje saradnje OCD i tužilaštava je saradnja policije sa lokalnom zajednicom. Agencija za policijsku podršku BiH razvila je materijale i obuke za saradnju policije sa lokalnom zajednicom čiji programi se koriste u radu policijskih akademija u Bosni i Hercegovini. Saradnja policije sa lokalnim zajednicom odnosno njena prisutnost u lokalnoj zajednici ima određenu institucionalnu tradiciju i može, zavisno od jedne lokalne sredine do druge predstavljati značajan poticaj za suzbijanje kriminaliteta.⁵¹

⁴⁸ Izvještaj o radu Tužilaštva Tuzlanskog kantona za 2020. godinu, str. 38.

⁴⁹ Izvještaj o radu Tužilaštva Kantona Sarajevo za 2020. godinu, str. 7.

⁵⁰ Ibid. str. 24., str. 36.

⁵¹ Primjera radi, v. Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo, Aktivnosti i djelovanje policije u zajednici od početka 2020. godine, Sarajevo, mart 2020. godine dostupno na <https://mup.ks.gov.ba/aktuelno/obavjestenja/aktivnosti-i-djelovanje-policije-u-zajednici-od-pocetka-2020-godine>.

5. FORUMI ZA SARADNJU TUŽILAŠTAVA U BOSNI I HERCEGOVINI I ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA

5.1. Strategija za postupanje sa osobama koje dolaze u kontakt sa tužilaštvima u Bosni i Hercegovini

U dosadašnjoj saradnji OCD i tužilaštava vodeću ulogu imale su OCD koje su, putem donatorskih sredstava osnivale mreže organizacija koje su imale za cilj da prikupe znanje i usklade stavove OCD da bi se isti na sažet i efikasan način iznijeli tužilaštvima. Kao što smo ranije napomenuli, ovaj vid saradnje nije se pokazao uspješnim jer postojeće "umrežene" OCD nisu uspostavile trajan modalitet ovog odnosa. Osnovna zamisao Strategije je da inicijativu za ovu saradnju "premjesti" sa OCD na tužilaštva jer interes tužilaštava u borbi protiv suzbijanja kriminaliteta jeste da ostvari saradnju sa OCD.

Strategija za postupanje sa osobama koja dolaze u kontakt sa tužilaštvima u Bosni i Hercegovini kao svoj strateški cilj 3, predviđa uspostavljanje i održavanje interakcije sa društvenom zajednicom radi suzbijanja svih vrsta kriminala. Ostvarivanje ovog strateškog cilja podrazumijeva realizaciju tri strateška programa i to 3.1. povećanje zainteresovanosti građana za rad tužilaštava, 3.2. ostvarivanje strateških partnerstava u zajednici i 3.3. definisanje tužilačke politike. Strateški program 3.2. koji se odnosi na ostvarivanje strateških partnerstava u zajednici podrazumijeva:

3.2.1. Uspostavljanje foruma sa građanima, javnim ustanovama i nevladinim organizacijama, koje uključuju i ustanove i organizacije koje zastupaju interese žena, djece i pripadnika manjina, te usvajanje planova rada na osnovu strateških ciljeva i programa iz Strategije vezanih za postupanje sa osobama koje dolaze u kontakt sa tužilaštvima.

3.2.2. Analizu informacija sa sastanaka foruma i sačinjavanje izvještaje o poduzetim tužilačkim radnjama.

3.2.3. Redovno predstavljanje javnosti rezultata rada tužilaštva u sklopu foruma za sigurnost zajednice.

3.2.4. Redovnu organizaciju sastanaka foruma i prikupljanje informacije od građana i nevladinih organizacija.

3.2.5. Praćenje implementacije planova rada i redovno izvještavanje o njihovoj realizaciji u sklopu izvještavanja o implementaciji predmetne Strategije.

Kao što možemo vidjeti, Strategija propisuje da forma saradnje mora biti u vidu foruma, pod čim se podrazumijevaju sastanci koji se organizuju najmanje jednom godišnje, a na kojima uzimaju učešće OCD koje moraju uključivati i one OCD koje zastupaju interese žena, djece i manjina. Mišljenja smo da bi i OCD koji u svom radu zastupaju interese lica koja su žrtve korupcije, organizovanog kriminala i teških oblika kršenja i ljudskih prava također trebali biti zastupljeni. Ovi forumi mogu biti općeg karaktera, oni koji se organizuju radi iznošenja stavova OCD o svim vidovima kriminaliteta prisutnim u zajednici, kao i tematskog karaktera, sa fokusom na određeni tip kriminaliteta ili na žrtve određenog tipa kriminaliteta. Nakon početnih aktivnosti na osnivanju foruma, tužilaštvo sačinjava planove rada koji se referiraju ne samo na strateški program 3.2. u okviru ove Strategije već na cjelokupnu Strategiju. To podrazumijeva ne samo redovno postojanje foruma i razmjenu informacija već i postojanje definisane tužilačke politike usmjerene na sigurnost zajednice (kako predviđa Strategija pod tačkom 3.3.), povećanje zainteresovanosti građana za rad tužilaštva i ohrabrivanje građana da daju svoj doprinos procesuiranju počinitelja krivičnih djela. Konačno, tužilaštvo u okviru svojih godišnjih izvještaja o radu, ili kao poseban akt, uključuje i izvještavanje o provođenju dijela Strategije koji se odnosi na ostvarivanje strateških partnerstava u zajednici.

Iz navedenog vidimo da je prvi korak ka uspostavljanju ostvarivanja strateških partnerstava utvrđivanje koje OCD trebaju uzeti učešće u forumima i koje su relevantne za saradnju. No, prije ovog koraka smatramo da bi bilo korisno da sama tužilaštva izvrše samoprocjenu postojećih problema sa kojima se u radu susreću. U sklopu ove samoprocjene, bilo bi korisno da se, na osnovu podataka o preduzetim tužilačkim radnjama identificiraju naročito izazovne tačke koje otežavaju ili onemogućavaju borbu protiv kriminaliteta, odnosno sprečavaju ostvarivanje drugih ciljeva tužilaštava, ili čine njegovu reputaciju u zajednici lošom. Ova samoprocjena je od velikog značaja iz tri razloga:

- ima za cilj da pomogne tužilaštvu da utvrdi koje su ključne oblasti u kojima prepoznaje prostor za napredak;
- može da spriječi eventualno nametanje prioriteta OCD prema tužilaštvima;
- utvrdi postojeće resurse i planira njihovo eventualno povećanje u skladu sa povećanjem obima posla koji će iziskivati ne samo sastanke, već i putne troškove i vrijeme neophodno za izradu izvještaja te uključivanje saznanja iz istih u sklopu izrade tužilačke politike.

5.2. Vrste foruma, određivanje tema, selekcija OCD i pozivanje

Strategija propisuje naziv i oblik saradnje OCD i tužilaštava. To su forumi za sigurnost zajednice koji se mogu organizovati spram teritorijalne nadležnosti tužilaštava, ili spram teritorija pojedinih zajednica. U praksi, nije realno očekivati da tužilaštva koja pokrivaju cijele teritorije entiteta, odnosno u slučaju Tužilaštva BiH, na cijeloj teritoriji BiH organizuju forume koji bi se odnosili na cjelokupnu teritoriju koja je u njihovoj nadležnosti. No, imajući u vidu limitiranost resursa kantonalnih i okružnih javnih tužilaštava nalazimo da je, bar u inicijalnoj fazi rada cjelishodnije da se forumi za sigurnost zajednice organizuju na prostoru koji je analogan teritorijalnoj nadležnosti tužilaštava, a ne za svaku općinu ili subregiju pojedinačno.

Ovakav pristup, međutim, postavlja pitanje selekcije relevantnih OCD koje žele uzeti učešće u radu foruma. Kao što smo vidjeli iz Strategije, ali i iz analiza u ovom priručniku, dva osnovna kriterija moraju biti zadovoljena; prisutnost u zajednici i zastupanje interesa žena, djece i manjinskih grupa. Pored ovih kriterija, u obzir se mogu uzeti i pomoćni kao što su: ranije iskustvo u saradnji sa pravosuđem, djelovanje na području koje je naročito pogođeno određenim vrstama kriminaliteta (kao što je, primjera radi, maloljetnički kriminal, ili slučajevi seksualnog nasilja, zloupotreba narkotika, te nekažnjivost ratnih zločina) ili struktura članstva (organizacije koje okupljaju određene segmente populacije, primjera radi, studenti, penzioneri i radnici, organizacije koje okupljaju žrtve određenog tipa kriminaliteta, ili se bore protiv određenih oblika kriminaliteta kao što su, primjer radi korupcija u zdravstvu, obrazovanju ili ekonomiji, maloljetnički kriminal, nekažnjivost ratnih zločina, organizacije koje imaju prisutnost u zajednici i koje direktno rade sa korisnicima, strukovna udruženja čija bi ekspertiza mogla biti od interesa tužilaštvu). Zbog toga, veoma je bitno naglasiti da fokusiranje samo na one OCD koje imaju dokazan historijat djelovanja u oblasti pravosuđa na širem teritorijalnom području BiH, ili njenih entiteta neće zadovoljiti kriterije Strategije, odnosno svrhe organizacije ovih foruma. Treba razmotriti mogućnost da na forumima učestvuju i neformalne grupe građana koje su se na ad hoc ili stalnoj osnovi organizovale, a koje su pokrenula ili ukazala na bitna pitanja za rad Tužilaštava i sprečavanje kriminala. Pritom, ipak valja voditi računa da uključivanje većeg broja ovakvih grupa može potencijalno izazvati probleme u predstavljanju ili manipulaciju učesnicima foruma.

Svi ovi kriteriji trebaju pomoći tužilaštvima da iz ogromnog broja OCD koje djeluju na prostoru BiH odaberu one koje će im ne samo pružiti neophodne informacije i modalitete za saradnju već i one koje su reprezentativne za sektor civilnog društva u cjelini. Stoga, smatramo da bi u praktičnom smislu pristup u kojem bi se kombinovali svi ovi kriteriji uz pristup koji bi pripadnost forumu – bar za neke OCD – ograničavao na period od dvije godine s jedne strane garantovao reprezentativnost, a s druge činio forum kao takav funkcionalnim sprečavajući održavanje maratonskih sastanaka bez jasne agende. Naravno, pristup koji tužilaštva mogu odabrati je i taj da, putem javnog poziva, pozovu sve zainteresovane OCD sa jednog područja na konstituirajući sastanak foruma, ali ovim se pristupom, imajući u vidu ogroman broj OCD-a riskira prevelik broj učesnika. Također, tužilaštva mogu odabrati i da se oslone na postojeće mehanizme saradnje i djelovanja policije u lokalnoj zajednici, no mišljenja smo da su policija i tužilaštvo, iako organi

koji blisko saraduju na istim pitanjima, ipak dva odvojena i nezavisna organa koja ne moraju nužno uživati istu reputaciju u okviru određenih lokalnih zajednica. Zbog toga, tužilaštvo može razmotriti konsultovanje sa policijom u vezi sa razmjenom iskustava i funkcionalnošću ovih foruma, ali sama organizacija foruma, te selekcija učesnika i učesnica foruma, po našem mišljenju, treba ostati isključiva nadležnost tužilaštva. Poželjno je da, uoči, ili neposredno nakon konstituirajućeg sastanka foruma predstavnici tužilaštva organizuju i konferenciju za medije ili gostuju na lokalnim radio i televizijskim stanicama sa ciljem promocije foruma kao novog oblika saradnje sa građanima. Uoči sastanka, tužilaštva mogu, ali ne moraju, da identifikuju mogućnosti sinergijskog djelovanja sa domaćim i međunarodnim organizacijama koje mogu imati na raspolaganju dodatna sredstva za promociju i bolji rad foruma.

Nakon što tužilaštva utvrde svoje prioritete, planiraju budžetska sredstva i odrede konkretna zaduženja za provođenje navedenih aktivnosti, te identifikuju OCD koje će pozvati na Forum, održava se prvi sastanak foruma. Ovim sastankom predsjedava glavni tužilac nadležnog tužilaštva ili osoba za to zadužena, upoznavajući prisutne sa motivacijom tužilaštva da uspostavi bolje veze sa društvenom zajednicom, a na osnovu Strategije i ovog priručnika. U slučaju da postoji tužilačka politika na nivou tužilaštva, prisutne OCD se upoznaju sa sadržajem iste, te postojanjem već identifikovanih prioriteta tužilaštava. U slučaju da tužilačka politika ne postoji, posebno se naglašava značaj njenog stvaranja čime se daje na značaju uloga koju u njenom oblikovanju, pa samim tim i u fokusiranju rada tužilaštava imaju OCD. Prisutnima se, s ciljem izbjegavanja nesporazuma o stvarnoj svrsi foruma, objašnjava da tužilaštva imaju iskren interes za saznanja i zapažanja koja posjeduju OCD, ali da, i kao organ pravosudne grane vlasti i kao grupa pojedinačnih tužilaca zadržavaju punu nezavisnost i autonomiju u svom radu.

Prisutnim predstavnicima OCD se predlaže modalitet rada Forumu i to: broj godišnjih sastanaka⁵² općeg i tematskog tipa te način vođenja sastanaka. U načelu, sastancima Forumu bi trebao predsjedavati predstavnik/ca tužilaštva (glavni tužilac/tužiteljica ili osoba koju on/ona ovlasti), koji bi predlagao i dnevni red istih, ali je moguće da se dogovorom između tužilaštava i OCD predvidi i drugačiji modalitet vođenja sastanaka foruma (kopredsjedavanje predstavnika tužilaštva i predstavnika OCD). OCD-ima se predlaže i način iznošenja saznanja i zapažanja koje imaju. Ova zapažanja i saznanja se, primjera radi, mogu odnositi na opću percepciju kriminaliteta u zajednici, na specifičnu vrstu djela protiv određene populacije, a osobito žena, djece i manjinskih grupa, na specifičnu vrstu djela s obzirom na tip (primjera radi, djela protiv okoliša, poljoprivrede i prirodnih dobara, ratni zločini i dr.), na počinioce djela, na aktivnosti koje imaju preventivni karakter u odnosu na činjenje krivičnih djela. Ova saznanja mogu se iznositi pismeno ili usmeno, na samom sastanku Forumu, ili na drugi način koji se smatra prikladnim. Ova saznanja mogu, ali ne moraju biti takvog karaktera da se mogu koristiti kao dokazna sredstva u krivičnom postupku; primarni cilj njihovog prikupljanja nije nužno vođenje istražnih radnji i konkretnih predmeta već njihovo usmjeravanje, kao i povećanje reputacije tužilaštva na teritoriji na kojoj djeluje i unapređenja povjerenja javnosti u rad tužilaštva.

⁵² Na testnim forumima koji su održani krajem 2021. i početkom 2022. godine zauzet je stav da bi optimalan broj ovih foruma bio dva, ali ovo, naravno ne obavezuje tužilaštva da, shodno vlastitim potrebama i kapacitetima, utvrde adekvatan broj, ali najmanje jedan godišnje.

5.3. Izvještavanje, značaj zaključaka za planske dokumente tužilaštva

Tužilaštvo može da analizira informacije sa foruma te iste dovodi u vezu sa postojećim tužilačkim radnjama, ili onima koje će tek da budu poduzete, te iste po okončanju vremenskog perioda za koje izrađuje izvještaj o radu, ili izvještaj o provođenju Strategije uključuje u izvještaj. U skladu sa međunarodnom praksom, tužilaštvo može odlučiti i da odredi posebne mjere prisustva tužilaca u određenim područjima koja su naročito pogođena kriminalom, ili da određena djela dodjeljuje u rad tužiocima na osnovu geografskog kriterija na kojima se dešavaju, ili na kojima borave ili iz kojih potiču lica osumnjičena ili optužena za njihovo vršenje. O poduzetim radnjama, tužilaštvo može da obavještava i OCD koje su članice foruma na način koji ne ugrožava integritet istrage, ili krivičnog postupka. U pravilu, tužilaštvo bi, nakon poduzimanja određenih radnji koje se mogu dovesti u vezu sa inputima OCD, trebalo zahtijevati povratnu informaciju od OCD. U međunarodnoj su praksi kao čest problem prepoznate situacije da djela ili opasnosti na koja ukazuju građani i OCD ne spadaju nužno u skupinu djela koja predstavljaju krivična djela već se radi o prekršajima, ili djelima malog značaja ili djelima koja u datom momentu ne predstavljaju prioritet u radu tužilaštva kakva su, primjera radi, sitne provalne krađe. No, i u ovim slučajevima, neophodno je da tužilaštva budu spremna da saslušaju OCD i da, u saradnji sa policijom i agencijama za provođenje zakona, ponude adekvatan odgovor na ove pojave.

Izvještaji o radu tužilaštava, odnosno provođenju Strategije trebalo bi da sadrže podatke o održanim sjednicama foruma za sigurnost, broju organizacija koje su uzele učešća u njegovom radu, stavovima i prijedlozima OCD-a, te, naročito o tome kako i na koji način je ovo utjecalo na oblikovanje tužilačke politike. Radi provođenja koherentnih napora na vođenju ove strategije smatramo da je neophodno da glavni republički tužilac, odnosno glavni federalni tužilac na godišnjim sastancima kolegija koje održavaju sa okružnim javnim, odnosno kantonalnim tužiocima konsoliduju informacije koje se na ovaj način prikupljaju te da identifikuju primjere dobre prakse koje su doveli do unapređenja tužilačke politike u nekoj od konkretnih oblasti. Bilo bi korisno i da tužilaštva na svojim web stranicama objavljuju ažurne podatke o održanim forumima, kao i da, općenito uzevši, unaprijede količinu informacija koje plasiraju ovim putem.

6. ZAKLJUČAK

Saradnja između tužilaštava i OCD neiskorišteni je potencijal za unapređenje rada tužilaštva i jačanja podrške tužilaštvu u okviru društvene zajednice. No, ovo jačanje ne smije se posmatrati odvojeno od tužilačke politike kao osnovnog sredstva prioritizacije ciljeva koje tužilaštvo nastoji da ostvari. Naime, s jedne strane saradnja predstavlja izvor tužilačke politike – jer se oslanja na informacije koje pružaju OCD iz lokalne zajednice – a s druge predstavlja i verifikaciju ili odbacivanje same te politike. Zbog toga, možemo reći da saradnja sa OCD ne pretpostavlja nužno tužilaštvo koje je bogato ljudskim i materijalnim resursima već pretpostavlja postojanje dobro organizovanog tužilaštva koje strateški planira svoju tužilačku politiku. Bez dobre organizacije i jasno iskazane volje za stvaranjem tužilačke politike, uspostavljanje foruma za sigurnost zajednice predstavljat će samo formalnost i opterećenje za sve učesnike u procesu.

Testni forumi, koji su organizovani krajem 2021. i početkom 2022. godine u Kantonalnom tužilaštvu Unsko-sanskog kantona, Kantonalnom tužilaštvu Hercegovačko-neretvanskog kantona i Okružnom javnom tužilaštvu u Doboju, su pokazali da su oni dobar alat u saradnji tužilaštava i organizacija civilnog društva kako u povećanju transparentnosti rada tužilaštava tako i u razmjeni tema i informacija koje tužilaštva mogu da dobiju od organizacija civilnog društva.

Kao što smo vidjeli iz međunarodnih iskustava problem reprezentativnosti OCD-a je jedan od ključnih problema koji prate rad tužilaštva i policije u zajednici. Prevazilaženje ovog problema zahtijeva da unutar tužilaštava postoje lica koja raspolažu saznanjima o strukturi OCD koja djeluju na određenom prostoru, kao i resursi posvećeni radu sa OCD. Kao polazna tačka, moguće je koristiti saznanja o radu policije sa lokalnom zajednicom na određenom prostoru, no dugoročno, isti ne mogu zamijeniti direktan rad tužilaštava sa lokalnom zajednicom. Kratkoročno, saradnja OCD i tužilaštava suočava se sa mnogo izazova. Jedan od osnovnih, pored već pomenutih materijalnih resursa je i izraženo nepovjerenje između oba ključna aktera. Jedini način za prevazilaženje ovog nepovjerenja je uspostavljanje partnerskih odnosa koji čine saznanja OCD-a korisnim, a tužilačku politiku kvalitetnom. Samo na ovaj način, oba aktera u ovom postupku će ojačati svoj društveni legitimitet. Tek dugoročan rad garantuje kvalitetne rezultate saradnje tužilaštava i OCD-a na unapređenju sigurnosti u lokalnoj zajednici.

Prilog br. 1.

Poziv tužilaštva prema organizacijama i dnevni red sastanka

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine/Republika Srpska
Kantonalno tužilaštvo/Okružno javno tužilaštvo

“Organizacija Civilnog Društva”

PREDMET: Poziv na sjednicu foruma za saradnju tužilaštava i organizacija civilnog društva u BiH između Okružnog javnog tužilaštva Doboju i organizacija civilnog društva u Doboju

Poštovani/a,

Okružno javno tužilaštvo u Doboju, u sklopu svojih redovnih aktivnosti koje za cilj imaju povećanje prisustva i vidljivosti tužilaštva u društvenoj zajednici, a sa namjerom unapređenja tužilačkih politika koje za cilj imaju suzbijanje kriminaliteta na području Okružnog javnog tužilaštva u Doboju, ima zadovoljstvo pozvati predstavnika/cu vaše organizacije civilnog društva na sjednicu foruma za saradnju tužilaštava u BiH i organizacija civilnog društva između Okružnog javnog tužilaštva u Doboju i organizacija civilnog društva u Doboju dana 19.01.2022. godine s početkom u 13.00 h u prostorijama Okružnog javnog tužilaštva u Doboju, ul. Svetog Save br. 22.

Kontekst organizacije događaja: strukovno udruženje Pravni institut u BiH uz podršku VSTV-a i Projekta podrške pravosuđu u BiH - jačanje tužilaca u sistemu krivičnog pravosuđa kreirao je “Priručnik za saradnju tužilaštava i organizacija civilnog društva u BiH”. Priručnik je preporučio VSTV za primjenu u svim tužilaštvima u BiH a koji ima za cilj uspostavljanje platforme za strateško partnerstvo u cilju efikasnije interakcije, poboljšanje procesa, povećanje transparentnosti rada tužilaštva, povećanje povjerenja javnosti u rad tužilaštava i tužilaca te dugoročnoj partnerskoj saradnji sa organizacijama civilnog društva. Priručnik je namijenjen tužilaštvima i organizacijama civilnog društva, kao i stručnoj javnosti.

Za sjednicu Forumu predlažemo sljedeći dnevni red:

1. Pozdravno obraćanje predstavnika Okružnog javnog tužilaštva u Doboju (glavna tužiteljica) i objašnjenje svrhe održavanja Forumu
2. Predstavljanje učesnika i učesnica
3. Predstavljanje suštine platforme saradnje između tužilaštava i OCD
4. Obraćanje predstavnika tužilaštva s ciljem iskazivanja rezultata ostvarenih u borbi protiv svih vidova kriminaliteta, s posebnim osvrtom na djela koja naročito štete društvenoj zajednici
5. Inicijalne povratne informacije predstavnika OCD i pitanja
6. Prijedlozi za nastavak saradnje sa posebnim osvrtom na modalitete i vremenski okvir.

Predviđeno trajanje testnog foruma je od 13.00 h do 15.00 h, u srijedu 19.01.2022.

Molimo Vas da potvrdite vaše učešće kontakt osobu, službenik za informisanje OJT Doboju gosp ..... na e-mail ..... @pravosudje.ba najkasnije do 15.01.2022. do 17.00 h.

Za eventualna pitanja budite slobodni da nas kontaktirate.

S poštovanjem,

Glavna okružna tužiteljica

Prilog br. 2. - Spisak tužilaštva u Bosni i Hercegovini

BOSNA I HERCEGOVINA

R.B	Naziv Tužilaštva	Kontakt podaci	Kontakt osoba	Nivo djelovanja/ Grad
1	Tužilaštvo Bosne i Hercegovine	Adresa: Krajlice Jelene 88, 71 000 Sarajevo Tel: +387 33 707 400 E-mail: info@tuzilastvobih.gov.ba www.tuzilastvobih.gov.ba	Služba za odnose s javnošću: Boris Grubešić, glasnogovornik E-mail: boris.grubestic@tuzilastvobih.gov.ba Tel: +387 (0) 33 483 751 Fax: +387 (0) 33 707 463	Državni Sarajevo

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

R.B	Naziv Tužilaštva	Kontakt podaci	Kontakt osoba	Nivo djelovanja/ Grad
1	Federalno tužilaštvo Federacije Bosne i Hercegovine	Adresa: Valtera Perića 15/II 71000 Sarajevo Tel: +387 33 212-529 Fax: +387 33 442-614 E-mail: ft-fbih@pravosudje.ba Web: www.pravosudje.ba www.ft-fbih.pravosudje.ba	Osoba za odnose s javnošću: Nina Hadžihajdarević E-mail: nina.hadzihajdarevic@pravosudje.ba	Federalni Sarajevo
2	Kantonalno tužilaštvo Kantona Sarajevo	Adresa: Radićeva 6, 71000 Sarajevo Centrala: Tel: +387(0)33 276 813 E-mail: ----- Web: www.pravosudje.ba www.kt-sarajevo.pravosudje.ba	Služba za odnose s javnošću: Azra Bavčić E-mail: azra.bavcic@pravosudje.ba Alem Hamzić E-mail: alem.hamzic@pravosudje.ba Tel:+387 (0) 33 276 824	Kantonalni Sarajevo

3	Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona	Adresa: Maršala Tita 137, 75 000 Tuzla Centrala: Tel: +387 35 306 100 Fax: +387 35 306 114 E-mail: kt-tuzla@pravosudje.ba Web: www.pravosudje.ba www.kt-tuzla.pravosudje.ba	Odjel za odnose s javnošću Admir Arnaudović Tel:+387 35 306 106 Fax:+387 35 306 114 E-mail: admir.arnautovic@pravosudje.ba	Kantonalni Tuzla
4	Kantonalno tužilaštvo Zeničko-dobojskog kantona	Adresa: Trg BiH, 72 000 Zenica Centrala: 032/448-900 Fax: 032/448-908 E-mail: kt-zenica@pravosudje.ba Web: www.kt-zenica.pravosudje.ba	Stručni saradnik za odnose s javnošću-portparol: Mirna Poljac E-mail: mirna.poljac@pravosudje.ba Tel: 032/448-900, lok. 909	Kantonalni Zenica
5	Kantonalno tužilaštvo Hercegovačko-neretvanskog kantona/Županijsko tužiteljstvo Hercegovačko neretvanske županije	Adresa: Ante Starčevića 22, 88 000 Mostar Tel: +387 (0) 36 446 326 E-mail: kztmo@tel.net.ba Web: www.pravosudje.ba www.kt-mostar.pravosudje.ba	Glasnogovornik Tužilaštva Ana Rajić Tel: +387(0)36 446 326 E-mail: ana.rajic@pravosudje.ba	Kantonalni Mostar
6	Kantonalno tužilaštvo Unsko-sanskog kantona	Adresa: Bosanska 2, 77 000 Bihać Tel: +387 37 222-252; +387 37 224-138 E-mail: kt-bihac@pravosudje.ba Web: www.kt-bihac.pravosudje.ba	Glasnogovornice kantonalnog tužilaštva: Irena Marjanović Čavkić E-mail: irena.marjanovic@pravosudje.ba Senka Delić E-mail: senka.delic@pravosudje.ba	Kantonalni Bihać
7	Kantonalno tužilaštvo Srednjobosanskog kantona	Adresa: Aleja Konzula b.b., 72 270 Travnik Tel: +387 30 511 815; Fax: +387 30 595 005 Email: ---- Web: www.pravosudje.ba www.kt-travnik.pravosudje.ba	Službenik za odnose sa javnošću: Ernesa Beganović Tel: + 387 30 511 815; lokal: 131; E-mail: ernesa.beganovic@pravosudje.ba	Kantonalni Travnik

8	Kantonalno tužilaštvo Zapadnohercegovačkog kantona	Adresa: ul. Pobijenih franjevac a bb, 88 220 Široki Brijeg Tel: 039 706 368 Centrala; Fax: 039 706 368 E-mail: zt-sirokibrijeg@pravosudje.ba Web: www.pravosudje.ba www.kt-sirokibrijeg.pravosudje.ba	Kontakt osoba: Marijana Sušac E-mail: marijana.susac@pravosudje.ba	Kantonalni Široki Brijeg
9	Kantonalno tužilaštvo Kantona 10 Livno	Adresa: Trg Branitelja 1, 80 101 Livno Pisarnica/centrala tužilaštva: 034/201-012 E-mail: kt-livno@pravosudje.ba Web: www.pravosudje.ba	Kontakt osoba: Danko Rimac E-mail: danko.rimac@pravosudje.ba	Kantonalni Livno
10	Kantonalno tužilaštvo Bosansko-podrinjskog kantona	Adresa: Zaima Imamovića 3, 73 000 Goražde Centrala: Tel/faks: 038/224-127 - Prijemna kancelarija: Tel: 038/224-127 Web: www.kt-gorazde.pravosudje.ba	Glavni kantonalni tužilac: Tel: 038/228-194 Kantonalni tužilac: Tel: 038/224-127	Kantonalni Goražde
11	Kantonalno tužilaštvo Posavskog kantona	Adresa: Jug I, Obilaznica bb, 76 270 Orašje Tel: 031/712-160, 031/717-038 Centrala: 031/712-160 Web: https://kt-orasje.pravosudje.ba www.pravosudje.ba	Kontakt osoba: Damir Sukanović E-mail: damir.sukanovic@pravosudje.ba	Kantonalni Orašje

REPUBLIKA SRPSKA

R.B	Naziv Tužilaštva	Kontakt podaci	Kontakt osoba	Nivo djelovanja/ Grad
1	Republičko javno tužilaštvo Republike Srpske	Adresa: Vladike Platona bb, 78 000 Banja Luka, RS Tel/Faks: +387 (0)51 316 168; +387 (0)51 316 169 E-mail: rt-rs@pravosudje.ba Web: https://rt-rs.pravosudje.ba www.pravosudje.ba	Glasnogovornica: Marijana Savić E-mail: marijana.savic@pravosudje.ba Sekretar tužilaštva Dragica Tojagić E-mail: dragica.tojagic@pravosudje.ba	Republika Srpska Banja Luka
2	Okružno javno tužilaštvo RS Banja Luka	Adresa: Vladike Platona bb, 78 000 Banja Luka, RS Tel: +387(0)51 346 020 +387(0)51 346 030, +387(0)51 327 480 +387 (0)51 327 610 Fax: +387(0)51 316 250 E-mail: ot-bl@pravosudje.ba Web: www.pravosudje.ba www.ot-banjaluka.pravosudje.ba	Rukovodilac odnosa sa javnošću Maja Đaković- Vidović E-mail: maja.djakovic@pravosudje.ba Sekretar: Mira Miletić E-mail: mira.miletic@pravosudje.ba	Republika Srpska Banja Luka
3	Okružno javno tužilaštvo u Doboju	Adresa: Svetog Save 22, 74 000 Doboje, RS Telefon: Centrala; 053/201-900 Fax 053/201-902 E-mail: ot-doboj@pravosudje.ba Web: www.pravosudje.ba	Sekretar tužilaštva i službenik za informisanje Slobodanka Lukić E-mail: slobodanka.lukic@pravosudje.ba	Republika Srpska Doboje

4	Okružno javno tužilaštvo u Prijedoru	Adresa: Zanatska 20, 79 000 Prijedor, RS Tel: +387(0)52 231 714 Fax: +387(0)52 231 714 E-mail: ot-prijedor@pravosudje.ba Web: www.pravosudje.ba	Kontakt osoba: Adrijana Glamočanin E-mail: adrijana.glamocanin@pravosudje.ba	Republika Srpska Prijedor
5	Okružno javno tužilaštvo u Bijeljini	Adresa: Vuka Karadžića 3, 76 300 Bijeljina, RS Tel: Centrala 055/209-338 055/202-856, Fax: 055/209-152 E-mail: ot-bijeljina@pravosudje.ba Web: https://ot-bijeljina.pravosudje.ba Web: www.pravosudje.ba	Sekretar tužilaštva i službenik za informacije: Danka Prodanović E-mail: danka.prodanovic@pravosudje.ba 055/203-502, 065/921-277	Republika Srpska Bijeljina
6	Okružno javno tužilaštvo u Istočnom Sarajevu	Adresa: Ulica Karađorđeva 5, 71 123 Istočno Sarajevo, RS Tel: +387 57 343 225 Faks: +387 57 343 234 E-mail: okruzno@teol.net Podružna kancelarija u Višegradu smještena je u zgradi Osnovnog suda Višegrad Adresa: Ulica Kralja Petra I bb, 73 240 Višegrad Tel/faks: +387 58 620 883 Podružna kancelarija u Vlasenici smještena je u zgradi Osnovnog suda Vlasenica Adresa: Ulica Svetosavska 19, 75 440 Vlasenica Telefon: +387 56 734 211 Web: www.pravosudje.ba	Sekretar tužilaštva/portparoli: Neven Kramer E-mail: neven.kramer@pravosudje.ba	Republika Srpska Istočno Sarajevo

7	Okružno javno tužilaštvo u Trebinju	Adresa: Stepe Stepanovića 18, 89 000 Trebinje, RS Centrala: 059/491-450 Tel/fax: 059/491-460 E-mail: ot-trebinje@pravosudje.ba Podružna kancelarija u Foči: Adresa: Njegoševa bb, 73 300 Foča Centrala: 058/210-795, Tel/fax: 058/210-795. E-mail: ot-trebinje@pravosudje.ba Web: www.pravosudje.ba	Kontakt osoba: Srđan Vukanović Email: srđjan.vukanovic@pravosudje.ba	Republika Srpska Trebinje
---	-------------------------------------	---	--	------------------------------

BRČKO DISTRIKT BOSNE I HERCEGOVINE

R.B	Naziv Tužilaštva	Kontakt podaci	Kontakt osoba	Nivo djelovanja/ Grad
1	Tužilaštvo Brčko distrikta BiH	Adresa: Trg pravde 10, 76 100 Brčko Tel/Centrala: 049 217 227 Glavni tužilac: 049 217 465 Fax: 049 219 088 E-mail: jtbd@jtbd.ba E-mail: a.imamovic@jtbd.ba Web: https://jtbrckodistriktbih.pravosudje.ba www.pravosudje.ba	Sekretar Tužilaštva: Samir Beganović E-mail: s.beganovic@jtbd.ba	Brčko Distrikt, Brčko

Prilog br. 3. - Spisak organizacija civilnog društva aktivnih u sektoru pravde¹

R.B	Naziv OCDA	Kontakt podaci	Nivo djelovanja/Grad	Oblast djelovanja
1.	Centar za promociju civilnog društva (CPCD)	Adresa: Marka Marulića 2/III, 71 000 Sarajevo Tel: +387 33 644 810 E-mail: info@cpcd.ba Web: www.cpcd.ba www.civilnodrustvo.ba	Državni Sarajevo	Institucionalno jačanje civilnog društva.
2.	CCI - Centar civilnih inicijativa	Adresa: Koste Hermana 11/2, 71 000 Sarajevo Tel: 033 268 145; 033 268 146 033 268 161 Fax: 033 221 998 E-mail: cci@ccibh.org Web: www.cci.ba	Državni Sarajevo	Zaštita ljudskih prava, sloboda, tolerancije i uvažavanja različitosti, rast i razvoj domaćeg nevladinog sektora.
3.	Mreža za izgradnju mira – mreža mira	Adresa: Marka Marulića 2, 71 000 Sarajevo Tel/fax: +387 33 741 080; +387 33 741 081 E-mail: info@mreza-mira.net mira@gmail.com natasa.maksimovic@mreza-mira.net Web: www.mreza-mira.net	Državni Sarajevo	Obrazovanje, sigurnost, regionalni razvoj, zaštita i promocija ljudskih i manjinskih prava, tranzicijska pravda, rodna ravnopravnost.
4.	Sarajevski otvoreni centar - SOC	Adresa: Podgaj 14, 71 000 Sarajevo Tel: + 387 33 551 000 + 387 (33) 551 001 Fax: + 387 (33) 551 002 E-mail: office@soc.ba Web: www.soc.ba	Državni Sarajevo	Ljudska prava, prava LGBTI osoba i žena u BiH.

¹ Spisak nije konačan i služi samo kao orijentacija tužilaštva u organizaciji foruma s organizacijama civilnog društva. Tužilaštva mogu na foruma pozvati i druge organizacije civilnog društva kao i neformalne grupe građana ili pojedinaca koji mogu biti od značaja tužilaštva za organizaciju foruma.

5.	Udruženje Pravni institut u BiH – Law institute in BiH	Adresa: A. B. Šimića 3, 71 000 Sarajevo Tel: +387 61 237 465; Fax: +387 33 610 177 E-mail: info@lawinstitute.ba Web: www.lawinstitute.ba	Državni Sarajevo	Naučno-istraživački rad, vladavina na prava, demokratija i ljudska prava.
6.	Vaša prava BiH	Adresa: Safeta Hadžića 66a, 71 000 Sarajevo Tel: +387 33 789 105 Fax: +387 33 789 105 E-mail: admin@vasaprava.org Web: www.pravnapomoc.app	Državni Sarajevo Tuzla Banja Luka Mostar Prijedor Bihać	Besplatna pravna pomoć.
7.	CIN – Centar za istraživačko novinarstvo	Adresa: Gabriele Moreno Locatelli 11, 71 000 Sarajevo Tel: +387 33 560 040 Fax: +387 33 560 045 E-mail: info@cin.ba Web: www.cin.ba	Državni Sarajevo	Istraživačko novinarstvo.
8.	BIRN Bosna i Hercegovina	Adresa: Safeta Hadžića broj 66a, 71 000 Sarajevo Tel/fax: +387 33 237 269 E-mail: office.bih@birn.eu.com Web: https://birn.eu.com/network/birn-bosnia-and-herzegovina/birn-bosnia-and-herzegovina-people/ BIRN Hub Kancelarija u Sarajevu, Sjedište Adresa: Branilaca Sarajeva 14/1, 71 000 Sarajevo Tel: +387 33 266 615, +387 33 266 616 E-mail: office@birn.eu.com	Regionalni Državni Sarajevo	Praćenje i izvještavanje o suđenjima za ratne zločine i korupciju.

9.	Fond otvoreno društvo Bosne i Hercegovine	<p>Kancelarija Sarajevo Adresa: Maršala Tita 19/3, 71 000 Sarajevo Tel/fax: +387 33 444 488 (o/202) E-mail: osf@osfbih.org.ba Web: www.osfbih.org.ba</p> <p>Kancelarija Banja Luka: Adresa: Petra Kočića 53, 78 000 Banja Luka Tel/fax: 051 32 26 51 E-mail: amra@osfbih.org.ba</p>	Džavni Sarajevo, Banja Luka	Društvena pravda i jednakost, osnaživanje građanskog društva.
10.	Asocijacija za demokratske inicijative Sarajevo (ADI)	<p>Adresa: Zmaja od Bosne 8 (Kampus Univerziteta u Sarajevu), 71 000 Sarajevo Tel: +387 33 262 415 Fax: +387 33 262 416 E-mail: snjezana@adi.org.ba Web: www.adi.org.ba</p>	Džavni Sarajevo	Razvoj nezavisnog, efikasnog i odgovornog pravosuđa u BiH i besplatna pravna pomoć.
11.	TI - Transparency international	<p>Sjedište Adresa: Gajeva 2, 78 000 Banja Luka Tel: +387 51 224 520; +387 51 224 521 E-mail: info@ti-bih.org ikorajlic@ti-bih.org Ispostava Adresa: Mula Mustafe Bašeskije 9/1, 71 000 Sarajevo Tel: +387 33 220 049 Fax: +387 33 220 047 Menadžment: Web: https://ti-bih.org/o-nama/menadzment/ www.ti-bih.org</p>	Džavni Banja Luka Sarajevo	Borba protiv korupcije, međunarodni centar za borbu protiv korupcije. (ekonomske, političke)

12.	Helsinški parlament građana – Banja Luka	Adresa: Bana Lazarevića 2, 78 000 Banja Luka Tel/fax: +387 51 432 750, Mobitel: +387 65 615 535 E-mail: hcabl@blic.net Web: www.hcabl.org	Državni Banja Luka	Jačanje civilnog društva, rodna jednakost, uključivanje mladih u javni život.
13.	Fondacija lokalne demokratije (FLD)	Adresa: Bravadžiluk bb, 71 000 Sarajevo Tel: +387 33 237 240 Fax: +387 33 236 899 E-mail: info@fld.ba barsa@bih.net.ba tubsasa@bih.net.ba adl@bih.net.ba Web www.fld.ba	Državni Sarajevo	Razvoj nezavisnog, efikasnog i odgovornog pravosuđa u BiH i besplatna pravna pomoć, zaštita, promocija i unapređenja ljudskih prava marginaliziranih grupa u BiH.
14.	TRIAL International - ured u BiH	Adresa: Čobanija 19, 71 000 Sarajevo Tel/Fax: 00387 33 219 873 E-mail: s.korjenic@trialinternational.org Web: www.trial.ba www.trialinternational.org Facebook: TRIAL u Bosni i Hercegovini Twitter: @Trial	Međunarodna organizacija Državni Sarajevo	Pružanje pravne pomoći žrtvama silovanja i drugih vrsta nasilja, priprema pojedinačnih tužbi, zagovaranje promjena u zakonodavstvu.
15.	Prava za sve	Adresa: Josipa Vancaša 20, 71 000 Sarajevo Tel: + 387 33 87 20 22 Fax: + 387 33 87 20 34 E-mail: office@pravazasve.ba diana.sehic@pravazasve.ba arijana.catovic@pravazasve.ba Web: www.rightsforall.ba	Državni Sarajevo	Razvoj nezavisnog, efikasnog i odgovornog pravosuđa i zagovaranje novih politika i legislative.

16.	Udruženje Žrtava i Svjedoka Genocida - UŽSG	Adresa: Vilsonovo šetalište 10/2, 71 000 Sarajevo Tel/fax: +387 33 211 340 E-mail: info@tortura.com.ba Udruženje.zrtava.torture@gmail.com Web: www.tortura.com.ba https://hr-hr.facebook.com/uzsgbih/	Državni Sarajevo	Praćenje procesuiranja ratnih zločina, podrška žrtvama i svjedocima genocida.
17.	Inicijativa mladih za ljudska prava - YIHR	Adresa: Mula Mustafe Bašeskije 8/4, 71 000 Sarajevo Tel: +387 33 860-667 E-mail: bhoffice@yibr.org Web: www.yibr.ba	Državni, Regionalni BiH Srbija, Kosovo, Crna Gora Sarajevo	Zaštita ljudskih prava i suočavanje s prošlošću, regionalna saradnja, javno zagovaranje, kultura, proces integracije BiH u EU, promocija demokratizacije BiH i Zapadnog Balkana.
18.	Udruženje Žene Ženama	Adresa: Dolina 1, 71 000 Sarajevo (Kuća ljudskih prava) Tel: + 387 33 219 640 E-mail: memnunao1@yahoo.com zene2000@zenezenama.org Web: https://www.peacewomen.org/civil-society-organisation/zene-zenama-sarajevo https://www.facebook.com/zenezenama1/	Državni Sarajevo	Zaštita ženskih ljudskih prava.
19.	Helsinški odbor za ljudska prava u RS - Bijeljina	Adresa: Nikole Tesle 2/10, 76 300 Bijeljina Tel: +387 55 419 274; Fax: +387 55 210 851 E-mail: helcomm@teol.net helsinkiodborrs@gmail.com Web: www.helcommrs.org	Regionalni Bijeljina	Ljudska prava, prava marginalizovanih i ranjivih grupa i pružanje pravne pomoći građanima i profesionalcima u ostvarivanju i zaštiti ljudskih prava.

20.	Forum Građana Tuzle – FGT – Tuzla Pravosudna Mreža u BiH	Adresa: Hadži Bakirbega Tuzlića 1, 75 000 Tuzla Tel/fax: +387 35 258 075 +387 35 258 079 Mob: +387 61 132964; E-mail: forum_tz@bih.net.ba vehid_sehic@yahoo.com Web: www.pravosudnamreza.org.ba www.forumtz.org	Državni Tuzla	Doprinos nezavisnosti, efikasnosti, nepristrasnosti i samostalnosti bh. pravosuđa.
21.	Biro za ljudska prava Tuzla	Adresa: Borić 3, 75 000 Tuzla Tel: +387 35 360 490 E-mail: biroy@bih.net.ba Web: www.hrotuzla.org.ba	Državni Tuzla	Zaštita i poštivanje ljudskih prava.
22.	Centar informativno-pravne pomoći Zvornik (CIPP)	Adresa: Vuka Karadžića 118, 75 400 Zvornik Tel: +387 56 210 412 E-mail: cippzv@gmail.com Web:-----	Državni Zvornik	Razvoj nezavisnog, efikasnog i odgovornog pravosuđa u BiH, besplatna pravna pomoć.
23.	Udruženje “Međunarodni centar za promociju ljudskih prava”	Adresa: Južni gradski izlaz bb, 89 101 Trebinje Akademika Jovana Surutke, Banja Luka Tel: +387 66 906 056, +387 66 215 477 E-mail: info@int-hrc.com int.centerhumanrights@gmail.com Web: www.int-hrc.com	Državni Banja Luka Trebinje - RS	Promocija i zaštita osnovnih ljudskih prava i sloboda, promocija i razvoj političke kulture i kulture dijaloga.
24.	UG “DON” demokratija, organizovanje, napredak - Prijedor	Adresa: Miloša Obrenovića 18a, 79 101 Prijedor Tel/fax: 052/231 155 E-mail: murisa@donprijedor.org Web: www.donprijedor.com	Republika Srpska Lokalni Prijedor	Jačanje civilnog društva, ekonomsko osnaživanje građana, izgradnja zajednice, zaštita potrošača, praćenje izbornog procesa.

25.	NVO ToPeer "Tolerancijom protiv različitosti"	Adresa: Vidovdanska 43, 74 000 Dobo Tel: +387 (0) 53 205 370 Fax: +387 (0) 53 205 372 E-mail: info@topeer.ba nvotopeer@gmail.com Web: www.topeer.ba www.slivrijekebosne.com	Regionalni, RS Doboj	Izgradnja civilnog demokratskog društva, građanski aktivizam.
26.	Fondacija "Udružene žene Banja Luka" United women Banja Luka	Adresa: Kalemegdanska 18, 78 000 Banja Luka Tel: +387 51 462 146; Fax: +387 51 463 143 E-mail: office@unitedwomenbl.org jelenajelicic@yahoo.com Web: www.unitedwomenbl.org	Državni Regionalni, RS Banja Luka	Promocija i zaštita ženskih ljudskih prava u BiH.
27.	"Perpetuum mobile – Institut za razvoj mladih i zajednice", Banja Luka	Adresa: Ravnogorska 5, 78 000 Banja Luka Tel: +387 51 303 310 Fax: +387 51 303 290 E-mail: perpetuum-mobile@blic.net Web: http://www.pm.rs.ba	Republički, RS Banja Luka	Omladinske politike, građanska i politička participacija, Akademija za političke lidere/ke u BiH.
28.	Centar za građansku suradnju Livno - CGS	Adresa: Gabrijela Jurkića 8a, 80 101 Livno Tel: +387 34 202 770 E-mail: Web: https://hr-hr.facebook.com/CGS.u.akciji.Livno/	Kantonalno Livno	Zaštita i promocija, poštivanje ljudskih i radničkih prava.
29.	Alternative Kakanj	Adresa: Šehidska bb, Omladinski centar, 72 240 Kakanj Tel: +387 32 556 288 E-mail: alternative@bih.net.ba Web: www.nvo-alternative.org	Kantonalno Kakanj	Informisanje građana o radu sudstva i načinima pristupa pravdi.

30.	Centar za istraživanje politike suprotstavljanja kriminalitetu	Adresa: Paromlinska 5, 71 000 Sarajevo Tel: +387 33 932 150 +387 61 289 015 E-mail: kontakt@cprc.ba Web: www.cprc.ba	Međunarodni Sarajevo	Provođenje i promocija naučnih istraživanja u oblasti krivičnog prava, kriminologije, politike suprotstavljanju kriminaliteta i srodnih naučnih disciplina.
31.	Udruženje "Aarhus centar u BiH"	Adresa: Behdžeta Mutevečića 39, 71 000 Sarajevo Tel/Fax: +387 62 103 544 +387 62 616 326 E-mail: koordinator@aarhus.ba admin@aarhus.ba Web: www.aarhus.ba www.aarhus.ba/sarajevo	Kantonalni (KS) i Državni Sarajevo	Primjena Aarhuske konvencije u BiH, učešće javnosti i pristup pravosuđu u oblasti okoliša.
32.	Koalicija POD LUPOM	Adresa: Koste Hermana 11/2, 71000 Sarajevo Tel: +387 (0)33 268 160 Fax: +387 (0)33 221 998 E-mail: info@podlupom.org Web: www.podlupom.org	Državni Sarajevo	Izbori, izborne prevare, nepravilnosti, manipulacije, izražavanje slobodne volje birača/ica, objektivno i blagovremeno izvještavati o izbornom procesu.
33.	Udruga FUTURA Mostar	Adresa: Alekse Šantića 22, 88 000 Mostar Tel/fax: + 387 36 580 201 E-mail: futura@futura.ba Web: www.futura.ba	Državni Mostar	Kreiranje zakonskih rješenja iz oblasti zaštite potrošača.
34.	Udruženje DIGNITET Mostar	Adresa: Čemalova 14, 88 000 Mostar Tel/fax: +387 62 329 994 E-mail: info@dignitet.ba Web: www.dignitet.ba	Državni Mostar	Povećanje transparentnosti i korisnički orijentisanog rada predstavnika vlasti, javne politike, civilno društvo.

35.	Udruženje "Novi put" - New Road Mostar	Adresa: Adema Buće 10, 88 000 Mostar Tel: +387 36 988 022 Mob: +387 61 240 934 E-mail: info@newroadbih.org Web: www.newroadbih.org	Državni Mostar	Prevenција i borba protiv trgovine ljudima, nasilja u porodici, dječije pornografije i pedofilije, edukacija, promocija rodne jednakosti i ljudskih prava.
36.	LiNK Udruženje za po- duzetništvo i posao, Mostar	Adresa: Bulevar narodne Revolucije 55 A, 88 000 Mostar Tel: +387 36 580 151 E-mail: info@linkmostar.org Web: www.linkmostar.org	Kantonalni Mostar	Podrška ekonomskom razvoju na području Hercegovine.
37.	Analitika - Centar za društvena istraživanja	Adresa: Avde Jabučice 12, 71 000 Sarajevo Tel/fax: + 387 33 872 306 E-mail: info@analitika.ba Web: www.analitika.ba	Državni Sarajevo	Naučno istraživački rad u oblasti javnih politika.
38.	Istraživačko Dokumentacioni Centar – IDC - ATLAS	Adresa: Dubrovačka 2, 71 000 Sarajevo Tel: +387 61 20 54 89 E-mail: biblioteka@idc.org.ba Web: www.mnemos.ba	Državni Sarajevo	Istraživanje i dokumentiranje događaja i posljedica rata u BiH 1992-1995.
39.	Savez logoraša u BiH	Adresa: Obala Kulina bana 24/III, 71000 Sarajevo, BiH Tel/fax: +387 (0) 33 210 301 E-mail: savezlogorasubih@gmail.com Web: www.savezlogorasubih.ba	Državni Sarajevo	Borba protiv diskriminacije, ljudskih prava, prava logoraša, saradnja sa Haškim tribunalom i ostalim sudovima u zemlji i ino-zemstvu.

40.	Udruženje Pokret Majke enklave Srebrenica i Žepa	<p>Ured u Sarajevu: Adresa: Nedima Filipovića 17, 71000 Sarajevo, BiH Tel/fax: +387 33 610 801 Tel: +387 33 522 266 E-mail: srebrenica.zepa@bih.net.ba</p> <p>Ured u Potočarima: Adresa: Potočari bb, 75430 Srebrenica, BiH Tel: +387 56 44 01 42 Web: www.enklave-srebrenica-zepa.org</p>	Državni Sarajevo Potočari	Učešće u eksumacijama, identifikacijama i sahranama pronađenih posmrtnih ostataka, podrška vođenju politike pune ravnopravnosti žena u društvu i politici.
41.	CDTP-Udruženje Centar za demokratiju i tranzicionu pravdu	<p>Adresa: Kralja Petra II Karađorđevića 7/A 78000 Banja Luka, BiH Tel: +387 51 316 590 E-mail: cdtp.bl@gmail.com Web: www.cdtp.org</p>	Državni Banja Luka	Mapiranje logora/mjesta zaštoćenja u BiH 1992-1995, vladavina prava, tranzicijska pravda i izgradnja mira, partnerska organizacija koalicije za REKOM.
42.	Medica Zenica	<p>Adresa: Krivače 40, 72 000 Zenica Tel: +387 32 463 930; E-mail: medica1@bih.net.ba sabiha@medicazenica.org Web: www.medicazenica.org</p>	Državni Zenica	Zalaganje za zaštitu ljudskih prava žena žrtava nasilja.
43.	Udruženje osoba sa invaliditetom i borbe protiv ovisnosti "RUKA RUCI" Bihać	<p>Adresa: Dr. Irfana Ljubijankića 56, 77 000 Bihać Tel/Mob: 061 965 094; 063 803 258 E-mail: ur.ruka.ruci@gmail.com Web: www.ruka.ruci.com https://www.facebook.com/Udru%C5%BEenje-Roditelja-U-Borbi-Protiv-Zloupotrebe-Droga-Ruka-Ruci--140666482730418/about/?ref=page_internal</p>	Kantonalno USK Bihać	Prevenција, edukacija i pružanje pomoći, roditeljima i ovisnicima, članovima društvene zajednice, a kroz radionice i predavanja i aktivnom učešću korisnika u rješavanju problema ovisnosti, borba protiv Mobinga, Stigme i korupcije, borba protiv diskriminacije. Članica Mreža Mira.

44.	USPJEH - Ženska Romska mreža	<p>Web: www.zrm-uspjeh.ba UŽR "Bolja budućnost" Tuzla E-mail: info@bolja-buducnost.org ORIV "Budi mi prijatelj" Visoko E-mail: ugbudimiprijatelj@gmail.com CZR "Nada" Kakanj E-mail: czmnadkakani@hotmail.com CZR "Utjeha" Zenica E-mail: centerzamajkeutjeha@yahoo.com UR "Romani ćej", Romska djevojka Prnjavor E-mail: msd1997@hotmail.com</p>	<p>Travnik Bugojno Vitez Modriča Tuzla Visoko Prnjavor Kakanj Bijelinja Bugojno</p>	<p>Prava Romkinja i Roma, mladih, školovanje, zapošljavanje, suzbijanje diskriminacije i anticiganizma, trgovine ženama i djecom, promovisanje kulture.</p>
45.	CEM - Centar za edukaciju mladih, Travnik	<p>Adresa: Bosanska 131, 72 270 Travnik Tel: +387 30 511 565 Fax: +387 30 511 565 E-mail: cem@cem.ba Web: www.cem.ba</p>	<p>Državni Travnik</p>	<p>Omladinski rad, javno zagovaranje, omladinske politike, obrazovni programi, zagovaranje kreiranje i implementacija politika koje štite prava žena, djece i mladih.</p>
46.	"Ženski centar" - Udruženje za pomoć djeci i ženama žrtvama porodičnog nasilja	<p>Adresa: Hrupjela 69, 89 000 Trebinje Tel: +387 059 261 791 Fax: + 387 59 261 791 Mob: + 387 66 698 372 E-mail: zenski.centar.trebinje@gmail.com i preko weba Web: www.zenskicentar.org https://www.facebook.com/zenskicentar.tb/</p>	<p>Državni Trebinje</p>	<p>Poboljšanje položaja žena u porodici i u društvu.</p>

47.	Vijeće Mladih FBiH	Adresa Buka 10, 71 000 Sarajevo Tel: +387 (0)33 204 104 E-mail: info@vijecemladih.ba Web: www.vijecemladih.ba Vijeće mladih Općine Orašje Tel: 063 404 994 E-mail: vijecemladihopcinorasje@gmail.com Web: https://www.facebook.com/vijece.mladih.orasje/	Adresa Buka 10, 71 000 Sarajevo Tel: +387 (0)33 204 104 E-mail: info@vijecemladih.ba Web: www.vijecemladih.ba Vijeće mladih Općine Orašje Tel: 063 404 994 E-mail: vijecemladihopcinorasje@gmail.com Web: https://www.facebook.com/vijece.mladih.orasje/	FBiH Mreža/ Vijeća mladih iz: Posušja, Širokog Brijega Gruda Ključa Velike Kladuše Bugojna Viteza Busovače Lukavca Čelića Gračanice Orašja Brčko distrikta Sarajeva	Krovno udruženje mladih u FBiH, zastupa interese mladih građani partnerski odnos sa institucijama vlasti unutar BiH, ali i na međunarodnom nivou, podstičući aktivno učešće mladih u društvenom životu zajednica.
48.	OCPC – Omladinski savjet Republike Srpske	Adresa: Stevana Mokranjca, 78 000, Banja Luka Tel: +387 51 326-130 E-mail: omladinskisavjetrs@gmail.com Web: www.omladinskisavjetrs.org	Adresa: Stevana Mokranjca, 78 000, Banja Luka Tel: +387 51 326-130 E-mail: omladinskisavjetrs@gmail.com Web: www.omladinskisavjetrs.org	Republika Srpska Banja Luka	Krovna omladinska organizacija u RS-u, zastupanje interesa mladih pred instiucijama RSA i u regionu, inkluzija, zaštita i promocija prava mladih, aktivizam.
49.	Savez udruženja MREŽA RING - bh Mreža protiv trgovine ljudima	Adresa: Beogradska 38, 76 300 Bijeljina, BiH (Fundacija LARA) Tel/Fax: +387 66 810 800 SOS telefon: 1264 Tel: +387 55 290 570 Fax: +387 55 251 696 E-mail: ngo.lara@teol.net fondacija.lara@gmail.com Web: www.ring.ba www.fondacijalara.com	Adresa: Beogradska 38, 76 300 Bijeljina, BiH (Fundacija LARA) Tel/Fax: +387 66 810 800 SOS telefon: 1264 Tel: +387 55 290 570 Fax: +387 55 251 696 E-mail: ngo.lara@teol.net fondacija.lara@gmail.com Web: www.ring.ba www.fondacijalara.com	Državni Bijeljina	Borba protiv trgovine ljudima, učešće žena u organima vlasti, kreiranje politika, uloga žena u borbi protiv nasilja, zagovaranje protiv svih oblika nasilja u društvu, nasilje u porodici.
50.	Udruženje tužilaca/ tužitelja u FBiH- Za- jedničko koordinaciono tijelo udruženja sudija i tužilaca u BiH (ZKT)	Adresa: Valtera Perića 15, 71 000 Sarajevo Tel/fax: +387 33 212 529 E-mail: ut.fbih@pravosudje.ba Web: www.utfbih.ba	Adresa: Valtera Perića 15, 71 000 Sarajevo Tel/fax: +387 33 212 529 E-mail: ut.fbih@pravosudje.ba Web: www.utfbih.ba	Federalni Sarajevo	Sveobuhvatno poboljšanje položaja tužilaca u Federaciji Bosne i Hercegovine, zalaganje za efikasno funkcionisanje pravosuđa i pravnog sistema, podizanje svijesti javnosti o ulozi i značaju pravosuđa u ostvarivanju ljudskih prava, stručna usavršavanja.

51.	Udruženje "Žena - žrtva rata"	Adresa: Hamdije Čamerlića do br.7, 71 000 Sarajevo-Novo Sarajevo (Pofalići) Tel/Fax: +387 33 658 879 E-mail: uredzenazrta_rata@bih.net.ba	Bakira Hasečić Predsjednica Udruženja	Državni Sarajevo	Pružna podršku preživjelim žrtvama ratnog silovanja. Cilj je utvrđivanje istine i uspostavljanje pravde za žrtve.
52.	Udruženja roditelja ubi- jene djece opkoljenog Sarajeva 1992.-1995.	Adresa: Džidžikovac 3, 71 000, Sarajevo Mobitel: + 387 (0)61 749 886 Email: ubijena_djeca_sarajevo@hotmail.com	Fikret Grabovica Predsjednik Udruženja	Federalni Sarajevo	Obilježavanje mjesta stradanja djece žrtve rata, pružanje pomoći roditeljima i zastupanje interesa porodica ubijene djece, prenošen- je istine o ratu i stradanju djece u BiH i širom svijeta.
53.	Udruženje Žena žrtva rata Repub- like Srpske	Adresa: Vidovdanska bb, 78 400, Gradiška, RS Mobitel: + 387 (0)65 760 926 Email: zenezrtveratars@aktivist.com	Božica Živković Rajilić Predsjednica Udruženja	Republika Srpska Gradiška	Aktivnosti koje sprovode na domaćem i međunarodnom planu s ciljem pružanja podrške žrtvama i širenju istine o stradanju žena u odbrambeno-otadžbinskom ratu.
54.	Savez logoraša RS	Adresa: Nikole Pašića 51, 78 000 Banja luka, RS Mob: +387 (0)65 588 263 Tel/fax: +387 51 313 178 E-mail: logorasi.rs@gmail.com Web: https://www.facebook.com/ savezlogorasarepublikeSrpske/	Anđelko Nosović Predsjednik Saveza	Republika Srpska Banja luka	Definisanje, ostvarivanje i praćen- je ostvarivanja prava logoraša, neposredna pomoć logorašima obezbjeđivanje potpune infor- macije, stručna uputstva, izvrša- vanje određenih poslova i uslova za ostvarivanje njihovih interesa i potreba te njihovo zastupanje pred organima koji odlučuju o njihovim pravima.
55.	Udruga hrvatskih stradalnika Grabovica 93 Mostar	Adresa: Grabovica bb, 88 000 Mo- star, BiH Mob: +387 (0) 63 348 324 E-mail: dreznjakjosip@gmail.com	Josip Dreznjak Kontakt osoba	Federalni Mostar	Borba za ljudska prava, prava poginulih hrvatskih stradalnika (civila) na Grabovici i njihovih porodica, saradnja sa sudovima u zemlji i inozemstvu.

56.	HULDR-BiH Hrvatska udruženje logo- udruženje domov- inske domov- nina u BiH	Adresa: Kneza Mihaela Viševića Humskog 37, 88 000, Mostar Tel/fax: +387 36 318 641 E-mail: udruga@hrlog.ba Web: www.hrlog.ba	Miroslav Zelić Predsjednik Udruge	Federalni Mostar	Borba protiv diskriminacije, ljud- skih prava, prava logoraša, zas- tupanje pred organima pravosuđ- nih institucija u BiH.
57.	Udruženje građana "Oštra Nula"	Adresa: Petra Kočića 3, 78 000, Banja Luka Mob: +387 (0)65 474 816 Tel: +387 66 586 596 E-mail: milica.pralica@ostranula.org melani.isovic@ostranula.org Web: www.ostranula.org	Milica Pralica Predsjednica udruženja Melani Isović Mediji i PR	Državni Banja Luka	Promovisanje koncepta aktivnog građanina koji odgovorno učest- vuje u političkim, društvenim i kulturnim procesima savremenog društva, razvijanje građanske svijesti.
58.	Centar za mlade "Kvart" Pri- jedor	Adresa: Zanatska 13, 79 000 Prijedor, RS Tel/Fax: +387 (0)52 96 11 18 E-mail: kvartprijedor@gmail.com Web: https://centarzamladekvart- prijedor.blogspot.com/p/kontakt. html	Branko Čulibrk Izvršni direktor	Republika Srpska Prijedor	Mirovno, ljudskopravaško, nes- tranačko, nevladino i neprofitno udruženje građana zasnovano na beskompromisnom poštovan- ju univerzalnih ljudskih vrijed- nosti kao što su mir, nenasilje, demokratija, sloboda, jednakost, poštovanje ljudskih prava, an- tifašizam i pravda. Djelovanje Centra za mlade "KVART" je usm- jereno na mlade kao najvitalnijeg djelja društva i najadekvatnijeg za postizanje pozitivne društvene promjene.

„Projekat u okviru kojeg je urađen ovaj Priručnik podržala je Vlada Švicarske a provodi ga strukovna organizacija Udruženje Pravni institut u BiH“.

„Ovaj Priručnik objavljen je u okviru projekta kojeg podržava Vlada Švicarske, a provodi strukovna organizacija Udruženje Pravni institut u BiH. Sadržaj ove publikacije, stavovi i nalazi prikazani u njoj, ne odražavaju nužno stavove Vlade Švicarske već stavove autora.“